

ELS MENORS ESTRANGERS NO ACOMPANYATS (MENA) I EL CONSUM DE SUBSTÀNCIES DES D'UNA PERSPECTIVA INTEGRADA

Albert Pedrosa Bou

Dr. Francisco Collazos (Tutor)

30 de maig del 2014

RESUM:

El present treball té per objectiu analitzar la relació existent entre els Menors Estrangers No Acompanyats (MENA) provinents del Marroc i el consum de substàncies. Les dades disponibles mostren una major prevalença de consum dels joves MENA respecte de la població autòctona, presentant a més una major vulnerabilitat respecte del consum de substàncies, degut a la soledat i duresa de les condicions del viatge, quedant exposats a grans nivells d'estrès aculturatiu. En aquesta recerca es tractarà de proposar una aproximació criminològica al fenomen MENA i el consum de substàncies, partint de la base de la *teoria de la frustració* d'AGNEW, però incorporant altres punts de vista com els proposats per la *teoria del Suport Social*, la *teoria del Control* o les *teories biològiques*. Els resultats de l'anàlisi estadístic realitzat sobre una mostra de 100 MENA tutelats en centres d'acollida a Catalunya dona un suport parcial al model teòric plantejat, destacant especialment la relació positiva amb els educadors del centre com a variable protectora enfront el consum de substàncies. A partir de la discussió dels resultats, i per a futures recerques, es proposa profunditzar sobre la importància del suport social emocional com a variable protectora, i en com les diferències culturals poden afectar a la percepció i afrontament de l'*strain*.

Paraules clau: *Menors Estrangers No Acompanyats, MENA, consum, substàncies, abús, drogues, strain, frustració, suport social.*

ABSTRACT:

This paper has the main objective to analyze the existing relationship between Unaccompanied Minors and drug use. Available data shows a greater prevalence to drug use in Unaccompanied Minors than in the local youth, showing a higher vulnerability to take drugs, as a consequence of their greater loneliness and harshness of their journey, leaving them exposed to high levels of acculturative stress. In this project we will try to establish a criminological approach to the phenomenon of Unaccompanied Minors and drug use, based on the *General Strain Theory* of AGNEW, but incorporating other points of view like those put forward by the *Social Support Theory*, the *Control Theory*, and the *Biological approach*. The results of the statistical analysis carried out on a sample of 100 Unaccompanied Minors tutored in reception centers in Catalunya give partial support to the proposed theoretical model, highlighting in particular the positive relationship with the tutors of the center as a protective factor against drug use. Based on the discussion of the results and for future research, my proposal is to go further into the importance of emotional social support as a protective factor, and how cultural differences can affect the perception of and the process to cope with *strain*.

Key words: *Unaccompanied Minors, abuse, substances, drug use, strain, frustration, social support.*

ÍNDEX

I. INTRODUCCIÓ	4
II. MARC TEÒRIC	5
<i>a) El fenomen MENA, Conceptualització i evolució històrica</i>	5
<i>b) Situació a Europa: un fenomen d'abast internacional</i>	7
<i>c) Els MENA a l'Estat Espanyol, xifres i perfils existents</i>	9
<i>d) Els joves MENA i el consum de substàncies</i>	12
<i>e) Els joves MENA des de la Teoria de l'Strain</i>	14
<i>f) Perspectives del suport social, el control, i les teories biològiques</i>	18
<i>g) Proposta de model integrat</i>	21
<i>h) Hipòtesis de la recerca</i>	23
III. METODOLOGIA	23
IV. RESULTATS	29
V. DISCUSSIÓ	36
VI. LIMITACIONS	41
VII. CONCLUSIONS	42
VIII. BIBLIOGRAFIA	44
ANNEXOS	48

I. INTRODUCCIÓ:

El present treball té per objectiu analitzar el fenomen dels Menors Estrangers No Acompanyats (MENA¹) i el consum de substàncies, menors que emigren a altres països sense l'acompanyament de familiars o adults de referència, sota unes condicions molt dures.

Actualment, la literatura ha posat de manifest la major prevalença en el consum de substàncies durant l'adolescència (THATCHER & CLARK, 2008:179), així com del major risc de consum de la població immigrant (TORDABLE et al. 2010:200). En aquest sentit, els menors MENA semblen presentar una major prevalença en el consum de determinades substàncies, per sobre de la població autòctona, i inclús per sobre dels menors estrangers (MARKEZ & PASTOR, 2010:72)

Les implicacions criminològiques d'aquesta major prevalença en el consum esdevenen clares, d'una banda, aquest pot tenir greus conseqüències per a la salut física i psicològica d'aquests menors, dificultant la seva integració social; i per l'altra, es tracta d'activitats disruptives que podrien desencadenar en una posterior addicció en l'edat adulta, la qual podria esdevenir una factor de risc envers la comissió de delictes (GARRIDO et al. 2006:593)

Així doncs, en una primera part de la recerca, es sintetitzaran les principals característiques del fenomen MENA, així com la seva presència cada cop major en xifres a Europa i a l'Estat Espanyol, amb l'objectiu de determinar quins factors poden explicar aquesta major vulnerabilitat envers el consum. En la segona part de la investigació, es proposarà un model teòric, partint des d'una perspectiva criminològica integrada, el qual tracti d'identificar les variables més significatives que relacionen als joves MENA amb el consum.

Per últim, i a partir de l'establiment de les nostres hipòtesis d'investigació, realitzarem un anàlisi estadístic sobre una mostra de 100 MENA tutelats en centres d'acollida de Catalunya, per tal de verificar o refutar les nostres hipòtesis, posant especial èmfasi en la dimensió cultural que caracteritza aquest fenomen.

¹ D'ara en endavant, s'utilitzaran les sigles *MENA* per a referir-se als Menors Estrangers No Acompanyats, si bé cal destacar l'existència d'altres nomenclatures, tals com MNA (Menors No Acompanyats) o MMNA (Menors Migrants No Acompanyats).

II. MARC TEÒRIC:

a) El fenomen MENA, conceptualització i evolució històrica:

A Europa, el fenomen dels Menors Estrangers No Acompanyats no es va començar a identificar fins la dècada dels 80², essent clau la *Convenció dels Drets del Nen* de 1989, on es va començar a introduir el concepte. Tot i això, no va ser fins l'any 1997, arrel de l'augment de l'arribada d'aquests menors a països de la Unió Europea, que aquesta va crear l'ACNUR³ (*Alt Comissionat Europeu de les Nacions Unides per als Refugiats*), agència que tot i estar centrada en abordar les problemàtiques associades a les persones refugiades, també ha acabat tractant (en especial des de l'any 2006) el fenomen MENA.

Així doncs, tot i que podem trobar que en l'actualitat nombroses organitzacions, entre d'altres la ja citada ACNUR o *Save the Children*, han abordat la problemàtica dels joves MENA, trobo important partir de la definició d'aquests joves que aporta *l'Observació General nº 6 del Comitè dels Drets del Nen de Nacions Unides* sobre "Tracte dels Menors no Acompanyats i Separats de la seva Família fora del seu País d'Origen" de l'any 2005, la qual estableix que s'entendrà per "menors no acompanyats" aquells que "*estiguin separats d'ambdós pares i altres parents i no estiguin sota cura d'un adult el qual, per llei o costum, incumbeixi aquesta responsabilitat*" (punt 7).

Si bé aquesta definició resulta un bon punt de partida, cal tenir en compte que el fenomen MENA ha evolucionat de manera ràpida en els darrers anys, sorgint un nou perfil de joves els quals de manera **voluntària**⁴ decideixen emprendre aquest procés migratori, joves els quals són objecte de la present recerca. En aquest sentit, trobo molt interessant partir de la definició que presenta la Xarxa Europea de Migracions en el seu glossari sobre migració i asil, definint a un menor MENA

² Un dels primers països en detectar l'existència d'aquest fenomen va ser Dinamarca l'any 1986 (QUIROGA, 2009:8)

³ En anglès, la UNHCR o "*United Nations High Commissioner for Refugees*".

⁴ Evidentment, aquests joves poden haver-se vist influenciats per el seu entorn, però a diferència dels menors refugiats, no hi ha hagut una raó externa que els hagi obligat a emigrar.

com aquell: “*Nacional de un tercer país o apátrida menor de dieciocho años que llega al territorio de los Estados miembros sin ir acompañado de un adulto responsable del mismo, ya sea legalmente o con arreglo a los usos y costumbres, en la medida en que no esté efectivamente bajo el cuidado de un adulto responsable de él, o el menor que quede sin compañía después de su llegada al territorio de los Estados miembros*”⁵.

En base a aquesta definició, tot seguit desenvoluparem per separat diferents característiques i trets comuns que defineixen al col·lectiu MENA, destacant tres aspectes principals:

En primer lloc, son **menors**, la qual cosa comporta nombroses implicacions, entre les quals destaco les implicacions sobre *la víctima i la seva afectació* així com implicacions *a nivell legal*. En relació a les primeres, queda patent la major afectació que suposa el procés migratori per als menors, especialment en relació a l'enorme estrès que pateixen derivat de les dificultats del procés migratori (MARKEZ & PASTOR, 2010:76); així com la manca d'una xarxa de suport familiar. A més, la seva condició de menors incrementa també les conseqüències negatives derivades de la invisibilització i manca d'atenció/detecció per part de l'administració (QUIROGA & SÒRIA, 2010:24).

En quant a les conseqüències a nivell legal, el fet de ser menors esdevindrà clau en relació al tractament que l'Administració realitzarà envers aquests subjectes. Per tant, en un primer moment, dependrà de la legislació vigent de cada estat la classificació de quins subjectes són considerats menors, parant especial atenció a la previsió o no per part de la llei d'altres possibles règims legals, tals com les possibilitats d'emancipació, etc... Un altre aspecte clau a valorar serà com l'Administració exerceixi la *tutela* d'aquests menors.

En segon lloc, són **estrangers**, la qual cosa implica parlar especial atenció a la seva condició legal. En aquest sentit, és important tenir en compte que si bé les raons per a emigrar del seu país són diverses, aquest procés sempre implica una entrada il·legal al país de destí, entrada que en moltes ocasions comporta un procés de

⁵ Extret del *Glosario 2.0 sobre migración y asilo: Un instrumento para una mayor comparabilidad*, Comisión Europea, Red Europea de Migraciones (2012:106)

patiment per al menor. Així doncs, la seva doble condició d'immigrants i menors provoca la seva tutela immediata per part de l'Administració, tutela que hauria de cercar com a objectiu la *regularització* de la situació del menor, per tal que aquest pugui accedir posteriorment a oportunitats per a residir i treballar de manera legalitzada (GONZÁLEZ, 2007:160). Tot i això, cal destacar el conflicte existent en els estats (i en concret a l'Estat espanyol), sobre quina llei aplicar per al tractament d'aquest fenomen; personalment, i en la línia de GUASCH (2010:21), crec que l'interès del menor sempre hauria de prevaldre, fet que implicaria l'aplicació de la llei del menor per sobre de la llei d'estrangeria.

En tercer lloc, aquests joves duen a terme el procés migratori *no acompanyats*; això implica que realitzen aquest procés o bé *sense acompanyament de familiars*; o bé *sense acompanyament d'un referent adult*, en aquells casos en que vagin acompanyats de persones adultes per a facilitar el procés en sí, però sense que aquests adults tinguin lligams amb els joves ni cap intenció de fer-se'n càrrec (QUIROGA & SÒRIA, 2010:14). Les principals implicacions d'aquest no acompanyament son el fet de que el jove es trobi en una situació de desemparament, sense una xarxa familiar de suport.

En conclusió, veiem com les característiques tant particulars que presenten els joves MENA comporten nombroses implicacions, tant a nivell legal, des de la seva situació d'irregularitat fins a com és exercida la tutela per part dels estats; com a nivell personal, en el sentit que aquests joves pateixen en major mesura la gravetat del procés migratori.

b) Situació a Europa: Un fenomen d'abast internacional.

Si bé nombrosos organismes tals com l'ACNUR o *Save the Children* denuncien l'augment pronunciat de menors que emigren sols en els últims anys a Europa, cal dir que existeixen molts problemes per a trobar dades i estudis concrets que hagin abordat aquesta temàtica, la qual cosa esdevé un greu problema, ja que contribueix a la invisibilitat i desconeixement d'aquest fenomen. Així doncs, veiem que si anem a cercar articles o dades que mostrin l'evolució del fenomen en

els darrers anys, no es possible establir una evolució temporal, ja que els mètodes de recaptació i identificació d'aquests menors varien entre els diferents països de la UE.

Tot i això, si ens remetem als informes anuals de l'AGNUR sobre els menors refugiats a Europa, si s'inclouen dades concretes referides als MENA, si bé no es clarifica el mètode d'obtenció d'aquestes, fent que no ens resultin útils per a la nostra recerca, al només incloure els menors refugiats, i no el grup concret objecte de la nostra recerca, els MENA que emigren de manera voluntària. A l'*annex 1* del present treball he inclòs un gràfic realitzat a partir de les dades d'aquests informes.

En canvi, sí resulta indicativa la recerca realitzada per ALBERTINELLI (2010), la qual recull dades extretes d'EUROSTAT sobre les persones sol·licitants d'asil l'any 2009 a la UE. Així doncs, la recerca mostra com sobre el total de 261000 sol·licituds d'asil l'any 2009, 60500 van ser relatives a menors, i d'aquestes, 12210 eren MENA (ALBERTINELLI, 2010:6). Per tant, si bé seria interessant poder comptar amb dades relatives a altres anys per tal d'establir l'evolució temporal, si podem observar que, per a l'any 2009, els menors no acompanyats van representar el 20,18% dels menors sol·licitants d'asil, i el 4,6% del total de sol·licitants.

Per tant, i en la meua opinió, crec que les dades de la recerca d'ALBERTINELLI, així com les advertències incloses als informes anuals de l'ACNUR, mostren com el fenomen MENA és significatiu a Europa, especialment si tenim en compte les dificultats que presenta el procés migratori d'aquets joves, així com l'afectació sobre els seus drets i la seva salut física i mental, observant com el fenomen MENA representa un % rellevant dins el fenomen migratori dels menors d'edat, així com una tendència creixent en els darrers anys. Si bé la meua opinió es fonamenta en les dades ja exposades, també es cert que seria necessari comptar amb una major transparència en les dades així com promocionar la recerca sobre aquest fenomen i els mecanismes conjunts de detecció, tractament i col·laboració entre els diferents països d'Europa.

c) Els MENA a l'Estat Espanyol, xifres i perfils existents:

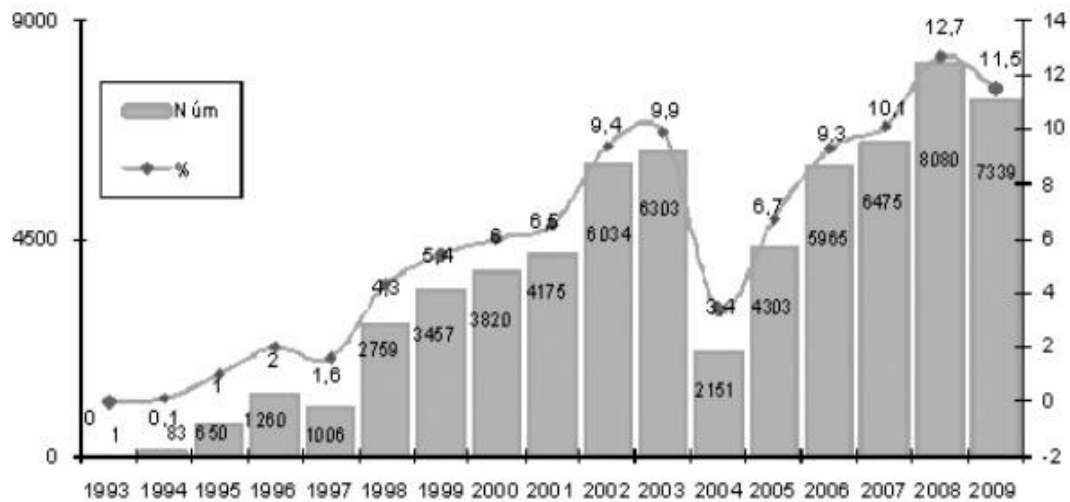
Com ja hem vist, les característiques dels MENA impliquen necessàriament l'existència de perfils àmpliament heterogenis, ja que caldrà tenir molt en compte la *procedència* d'aquests joves, la seva *edat* i *sexe*, així com el *país de destí* al qual emigren. En el present treball ens centrarem únicament en les dades i els perfils existents a l'Estat Espanyol, amb especial atenció a Catalunya, on es situa la mostra de la present investigació.

Els primers casos de menors no acompanyats a l'Estat Espanyol es van detectar a meitat dels anys noranta, tenint especial importància l'aprovació del Reglament d'Estrangeria l'any 1996, a partir del qual es va començar a parlar atenció al fenomen (GONZÁLEZ, 2007:150). En quant a les xifres concretes, existeixen nombroses dificultats per a conèixer, recollir i comparar dades, ja que les competències per a obtenir-les depenen de cada comunitat autònoma, i actualment no es compta amb criteris comuns per a obtenir la informació, la qual cosa implica que les dades de les quals disposem s'han d'interpretar com a aproximatives al fenomen (QUIROGA & SÒRIA, 2010:17).

A la *gràfica 1* es pot veure el nombre de MENA acollits a l'Estat Espanyol entre 1993 i 2009. Si observem les dades, veiem un creixement generalitzat a partir de l'any 1994 fins el 2003 (amb l'única excepció de l'any 1997); amb un posterior decreixement molt important l'any 2004⁶, el qual va anar seguit d'un nou augment fins l'any 2009, on el nombre decreix novament. Per tant, i exceptuant poques excepcions, veiem com l'arribada de MENA s'ha mantingut en constant creixement, assolint xifres molt significatives. En la meua opinió, el decreixement de l'any 2009 és probable que es repeteixi en els anys següents, seguint la tendència de decreixement general de la immigració a Espanya, arrel de la crisi econòmica.

⁶ Els propis autors atribueixen la xifra tant baixa de l'any 2004 a canvis en les competències per al recolliment de les dades (aquell any van passar a ser competència del Ministeri de Treball i Assumptes Socials) fet que va provocar que algunes comunitats autònomes no aportessin les dades relatives als MENA acollits per a l'any 2004, la qual cosa explica aquest descens.

Gràfica 1: Evolució dels MENA acollits a l'Estat Espanyol (1993-2009)

Font: QUIROGA & SÒRIA, 2010:17

Per últim i en relació a Catalunya, les úniques xifres disponibles són per a l'any 2008 i 2009 únicament, essent el nombre de MENA acollits 222 i 239 respectivament. Així doncs, i sobre el total, Catalunya esdevé la tercera comunitat amb un major nombre d'acolliments (11% del total) per darrere de la Comunitat Valenciana (16%) i Andalusia (28%) (QUIROGA & SÒRIA, 2010:17).

En quant al perfil majoritari, s'observa que aquest és, en termes generals, el d'un *jove marroquí d'entre 15 i 18 anys* (GONZÁLEZ, 2007:150). La majoria d'aquests joves provenen de la zona del Magreb i emigren des de ciutats frontereres, destacant Ceuta, Melilla, i Tànger (COMAS & QUIROGA, 2005:116). Usualment, aquests joves provenen de famílies extenses que molts cops posen la responsabilitat en aquests per a millorar la situació econòmica familiar i pròpia, fet que provoca que aquests presentin un gran interès per a incorporar-se ràpidament al món laboral, si bé això és molt difícil, ja que aquests joves presenten grans dificultats a causa de la seva situació legal. D'altra banda, alguns autors destaquen diferències en els perfils dels joves MENA del Nord i del Sud del Marroc, essent els primers de *zones urbanes*, i de *zones rurals* els segons, diferències que es donen en el tipus d'estructura familiar i en la pressa de la

decisió d'emigrar, més consensuada amb la família en les regions rurals) (COMAS & QUIROGA, 2005:116).

També resulta d'especial importància les raons que duen a aquests joves a voler emigrar; en aquest sentit, QUIROGA & SÒRIA (2010:21-22) destaquen l'existència de 4 motius significatius: 1. *La millora de la situació econòmica*; 2. *Millora de les expectatives socials i culturals*; 3. *Motius polítics, ètnics o religiosos (condició de refugiat)*; 4. *La fugida d'una situació familiar conflictiva*. Si creuem el perfil sociodemogràfic amb els motius que acabem d'exposar, podem observar com els dos primers motius, ***la millora econòmica i de les expectatives socials***, i en especial el primer, són els principals factors que impulsen a aquests joves a emigrar a Espanya (MARKEZ & PASTOR, 2010:75).

En quant al mètode emprat per al desplaçament migratori, el més utilitzat és creuar la frontera en els baixos d'un camió o autobús (MARKEZ & PASTOR, 2010:74). A més, un punt crític del viatge és el període que els menors passen en les ciutats frontereres com Tànger, períodes que poden setmanes, i inclús mesos en els quals es troben sols i sense llar, vivint al carrer, moment en el qual molts s'inicien en el consum de drogues, especialment en el consum de dissolvents (MARKEZ & PASTOR, 2010:77).

D'altra banda, resulta molt important destacar la ***manca d'una perspectiva de gènere*** en els estudis realitzats sobre el col·lectiu MENA, ja que les noies MENA són menys detectades, fet que contribueix a la invisibilització de la seva situació, augmentant el seu risc de patir situacions de vulnerabilitat i desemparament (MARTÍN-PALOMINO, 2012:80).

En resum, hem vist com el fenomen MENA té una presència significativa a l'Estat Espanyol i a Catalunya, essent aquest un fenomen rellevant degut a que l'arribada d'aquests joves ha anat en augment pràcticament sense variacions en les dues darreres dècades. A més, analitzant el perfil majoritari d'aquests menors, hem pogut veure com el principal motiu que els duu a emigrar és la millora de la seva condició econòmica, la qual cosa, al meu entendre, pot tenir conseqüències sobre les *expectatives* que aquests joves tenen de manera prèvia al procés migratori, i *la*

frustració que aquests pateixen al arribar i trobar-se amb una realitat no esperada i plena de dificultats.

d) Els joves MENA i el consum de substàncies:

L'anàlisi de la literatura existent mostra una manca de recerques que analitzin el consum de drogues dels menors MENA en relació a la població menor d'edat autòctona, i en relació als menors estrangers que si compten amb una xarxa d'acompanyament i suport social durant i després del procés migratori (MARKEZ & PASTOR, 2010:72).

Els estudis realitzats a Espanya posen de manifest l'existència d'una relació significativa entre els joves MENA i el consum de substàncies (MARKEZ & PASTOR, 2010:72), (ARBEX & JIMÉNEZ FUENSALIDA, 2004); i ahora mostren com *els menors no acompanyats presenten unes característiques pròpies, com a col·lectiu, que els fan presentar una major vulnerabilitat i risc d'exposició al consum de drogues* tal i com posa de manifest la investigació realitzada per l'Institut d'Addiccions de Madrid l'any 2004.

En quant a les drogues més consumides destaca el consum de tabac com a droga legal, i el de dissolvents i haixix en quant a les drogues il·legals (MARKEZ & PASTOR, 2010:77), amb un consum de cocaïna més ocasional, coincidint amb els resultats de la recerca de l'Institut d'Addiccions de Madrid (2004). En quant als principals motius d'aquest consum, MARKEZ & PASTOR (2010) en destaquen tres: 1. per *a evadir-se dels seus problemes*, essent el consum una manera de lidiar amb l'estrès provocat per la seva difícil situació; 2. L'ús de substàncies com a *inhibidores*, per tal d'evitar la por a enfrontar-se a determinades situacions que els joves perceben com a estressants; 3. Com a mètode de *diversió i integració*, per tal de relacionar-se amb els joves autòctons.

Per tant, i en base a la recerca existent, crec que queda patent l'existència d'una relació significativa entre el col·lectiu MENA i el consum de substàncies, ja sigui a través d'una major prevalença en el consum (en especial de dissolvents) com

amb una major vulnerabilitat i risc de consumir. Per tant, crec que podem determinar 3 factors essencials que expliquen aquesta major vulnerabilitat del col·lectiu MENA:

En primer lloc, resulta important tenir en compte el xoc que pateixen els joves MENA al arribar al país de destí, xoc que es produeix arrel de la divergència entre les expectatives prèvies d'aquests joves i la situació real amb la qual es troben al arribar, així com per l'especial duresa del procés migratori (MARKEZ & PASTOR, 2010:78). Aquests factors han dut a determinats autors a destacar el concepte “*d’estrès aculturatiu*”; si entenem l’estrès com a l’esforç d’adaptació que un subjecte ha de realitzar davant d’una determinada situació vital, al parlar d’estrès aculturatiu, ens referim al fet que la immigració en sí mateixa pot ser experimentada per l’individu com a un factor estressant, en relació als recursos materials, personals i socials que aquest tingui per a afrontar aquest estrès derivat del propi procés migratori (COLLAZOS et al. 2008:312). Així doncs, aquest estrès aculturatiu es derivaria de determinats factors estressants que són experimentats de manera específica per la població immigrant, destacant especialment l’estrès fruit dels sentiments de *nostàlgia*, els derivats del *xoc cultural*, i de la *discriminació percebuda* (COLLAZOS et al. 2008:311). En resum, la immigració en sí no resulta un factor estressant, a no ser que el subjecte que la experimenta compti amb pocs recursos d’afrontament (*coping strategies*); i en el cas dels joves MENA, veiem com la seva condició de menors sense acompanyament redueix els seus recursos, fet que provoca que aquests puguin tenir una major probabilitat de patir *alts nivells d’estrès*, els quals poden fer que el consum de substàncies esdevingui una via d’escapament o d’alleugeriment d’aquesta frustració.

En segon lloc, trobem que *la manca d’una xarxa de suport social* esdevé negativa, ja que contribueix a l’aïllament del menor, fent que aquest no compti amb factors de protecció envers el consum de drogues tals com la relació i els límits familiars, o la prohibició del consum per motius religiosos i culturals (ARBEX & JIMÉNEZ FUENSALIDA, 2004:36).

Per últim, també resulta important tenir en compte factors biològics dels propis subjectes els quals poden augmentar el risc de consumir substàncies, destacant especialment *la impulsivitat* d'aquests joves. En aquest sentit resulta significatiu que els joves MENA, alguns dels quals tant sols son nens, decideixin emprendre un viatge amb tantes dificultats, i no només això, sinó que alhora mostren una enorme persistència, ja que la majoria realitzen varis intents en condicions molt dures fins arribar a creuar la frontera amb èxit. Per tant, es possible que els menors que decideixen emprendre aquest procés presentin majors nivells d'impulsivitat, associats en moltes ocasions a la presència de TDAH, ja que aquests solen caracteritzar-se per la cerca de sensacions i les conductes impulsives, com demostra el fet que decideixin emprendre el procés migratori amb una pobre valoració de les conseqüències negatives (ARBEX & JIMÉNEZ FUENSALIDA, 2004:39).

En resum, podem veure com existeixen certs factors, i amb major concreció, *la frustració, la manca de suport familiar i la impulsivitat*; els quals poden ser explicatius de la major vulnerabilitat dels joves MENA envers el consum de substàncies. Aquests factors, a més, coincideixen amb algunes de les principals teories criminològiques existents la qual cosa ens permetrà abordar, en els apartats posteriors, el fenomen des d'una *perspectiva criminològica integrada*.

e) Els joves MENA des de la Teoria de l'Strain:

Com ja hem vist, la literatura existent sobre el fenomen MENA destaca un major risc d'exposició per part d'aquests menors a fonts d'estrès, les quals poden provocar *sentiments de ràbia i frustració*. Per aquest motiu, crec que un pilar teòric bàsic d'aquesta recerca ha de ser la Teoria de la Frustració d'AGNEW la qual va sorgir, com a teoria de l'*strain*, a partir de l'evolució de la Teoria de l'Anòmia.

En un inici, DURKHEIM i posteriorment MERTON van presentar la desviació, la delinqüència, com a un element de les societats anòmiques, fruit del desajust que es produïa entre les *aspiracions* dels subjectes, d'origen natural per a

DURKHEIM i d'origen cultural per a MERTON, i les *oportunitats* que aquests tenien per assolir aquestes aspiracions (CID & LARRAURI, 2001:129). Així doncs, les societats amb una estructura cultural que instava als seus ciutadans a cercar l'èxit econòmic, exercia sobre aquests una pressió anòmica, a conseqüència de les desigualtats existents en l'estructura social d'aquestes mateixes societats, duent principalment a les persones amb pocs mitjans econòmics, els quals tenien menys oportunitats, a dur a terme conductes il·lícites per assolir les seves aspiracions per mitjà d'una "adaptació delictiva" (CID & LARRAURI, 2001:135).

Les crítiques per part de teòrics del control⁷ van fer entrar en crisi la base teòrica de la teoria de l'anomia, al no existir una base empírica sòlida que donés suport a les seves premisses. Tot i això, a finals dels anys 80, un nou corrent de teòrics⁸ va fer ressorgir l'interès per aquesta teoria, realitzant noves aportacions per tal d'obtenir suport empíric per a aquesta. És en aquest moment quan ROBERT AGNEW, sociòleg nord-americà, sense negar la dimensió estructural pròpia de la teoria clàssica de l'anomia, va proposar que aquesta teoria també presentava una *dimensió individual*, essent capaç d'explicar perquè alguns subjectes delinqueixen i altres no (AGNEW, 1997:45).

Partint d'aquesta premissa, AGNEW va proposar un nou model teòric, la "*General Strain Theory*" (GST), la qual posava èmfasi no tant en el desequilibri expectatives-oportunitats, sinó en el *desajust entre expectatives-èxits*, entre el que creiem que mereixem assolir, i el que efectivament acabem aconseguint (AGNEW, 1992:151-152). Així doncs, quan parlem d'*strains*, en el marc de la GST, aquests es refereixen a successos i condicions que són desagradables per als individus (FROGGIO & AGNEW, 2007:81). D'altra banda, AGNEW distingeix i identifica 3 fonts primàries d'*strain*: a) que ens impedeixin assolir les nostres metes/expectatives; b) La pèrdua d'estímul positius; c) l'amenaça o presència d'estímul negatius (AGNEW, 1992:150).

⁷ destacant HIRSCHI i KORNHAUSER.

⁸ Entre d'altres BERNARD, CULLEN, MESSNER-ROSENFELD i el propi AGNEW.

Però quin mecanisme duu a les persones que pateixen un major nivell d'*strain* a tenir majors probabilitats de cometre delictes? Segons AGNEW, la qüestió fonamental radica en com aquestes fonts d'*strain* afecten a l'individu, generant en aquest un *estat emocional negatiu* el qual es tradueix en sentiments de ràbia i frustració (AGNEW, 1992:154-155), especialment si: a) la continuïtat de la font d'*strain* es percep com a molt probable; b) aquesta alhora es percep com a immediata (AGNEW, 2002:614). En aquest sentit, podem distingir entre *Objective strains*, factors que esdevenen negatius per la majoria dels subjectes d'un grup; i *Subjective strains*, situacions que esdevenen estressants per als propis subjectes que els viuen (FROGGIO & AGNEW, 2007:81). Per tant, davant d'*strains* subjectius, el subjecte es veurà sotmès a un estat emocional negatiu de frustració, presentant-se la delinqüència o ***l'ús de drogues com a respostes alternatives per a fer front a la frustració i evitar els estímuls negatius***, especialment en aquells subjectes amb mecanismes d'afrontament emocional més dèbils (AGNEW, 1992:161).

Nombroses recerques han mostrat suport empíric a la correlació entre frustració i delinqüència (VOLD et al. 1998:174); (BARON, 2004:473); (SIGFUSDOTTIR et al. 2012:125); i en l'ús de drogues com a mecanisme d'evasió del patiment d'estats emocionals negatius (SLOCUM, 2010:1106); si bé és cert que algunes investigacions no obtenen una correlació significativa, especialment a l'hora d'identificar *strains* concrets (NGO et al. 2011:309); (WARNER & FOWLER, 2003:518).

En quant a les fonts d'*strain* que afecten de manera concreta als menors MENA, i en base a la proposta d'AGNEW, destaco 4 principals:

En primer lloc, i com ja hem destacat, s'inclourà com a font d'*strain* la ***diferència produïda entre les expectatives pre-migratòries dels joves MENA, i els èxits aconseguits finalment***, un cop aquests joves arriben al país de destí. Així doncs, partint de la base de que els principals motius que duen a aquests joves a emigrar són la millora de la seva situació econòmica, social i cultural (QUIROGA & SÒRIA, 2010:21-22), el fet de que al arribar, aquests passin a formar part d'un centre tutelat, sense la possibilitat de treballar o de regularitzar la seva situació

fins a la majoria d'edat, pot provocar un alt nivell de frustració en aquests joves, els quals es perceben com a més madurs (arrel de la duresa del procés migratori), sentint que són tractats injustament en base als esforços que han realitzat.

En segon lloc, i com a tret diferencial per a explicar les diferències de raça/ètnia en la comissió de delictes, AGNEW destaca que la població immigrant presenta un major risc de patir un determinat tipus d'*strains* a conseqüència de la seva condició d'immigrants. Així doncs, un d'aquests strains diferencials en quan a raça fa referència a **la discriminació** (AGNEW, 2006:148); en aquest sentit, partirem de la base de que els joves MENA, per la seva condició d'immigrants poden ser etiquetats en major mesura en base als estereotips ètnics que imperen en la nostra societat, provocant que aquests es sentin discriminats socialment, fet que pot conduir cap a un estat emocional negatiu.

Una altra de les fonts d'*strain* identificades per AGNEW és **la victimització prèvia** (AGNEW, 2006:146). En aquest sentit, alguns resultats de les recerques dutes a terme mostren una correlació entre la victimització física com a font d'*strain* i la delinqüència (AGNEW, 2002:627); mentre que d'altres vinculen la victimització amb el desenvolupament d'un *baix auto-control*, element vinculat amb la delinqüència segons la GST, ja que els subjectes amb menor auto-control presenten menors habilitats d'afrontament no delictives envers els estats emocionals negatius (AGNEW et al. 2011:170). Així doncs, en el nostre model inclourem la victimització prèvia, física, psicològica i sexual, com a font d'*strain*.

Per últim, i com a aportació pròpia, en base al concepte d'*anticipated strains*, partint de la idea de que els factors generadors d'*strain* que són percebuts com a continus per al subjecte (que continuaran i es seguiran produint en el futur) presenten un major risc d'acabar generant una resposta delictiva, prendrem el **nombre d'intents de creuar la frontera** com a factor a tenir en compte. Com hem vist, la literatura destaca la duresa del procés migratori i de la situació dels joves en les ciutats frontereres, on poden passar-hi setmanes i mesos realitzant múltiples intents de creuar la frontera, període en el qual molts s'inicien en el consum de drogues enfront la difícil situació que estan vivint (MARKEZ & PASTOR, 2010:77). Per tant, entendrem que a major nombre d'intents de creuar la frontera,

major temps transcorren aquests joves en aquesta, i major risc a l'exposició a estímuls negatius generadors de frustració presentaran.

En conclusió, la teoria de la frustració d'AGNEW esdevé un marc conceptual al voltant del qual construir el nostre model teòric integrat per a l'anàlisi dels joves MENA, observant si efectivament aquests presenten un major risc de veure's afectats per fonts de frustració per la seva condició de menors immigrants no acompanyats.

f) Perspectives del suport social, el control, i les teories biològiques:

Primerament, cal destacar que la GST en sí mateixa ja esdevé una teoria integrada al incorporar elements pertanyents a altres teories criminològiques; en conseqüència, em limitaré a identificar quines d'aquestes poden ser explicatives del consum dels joves MENA. Així doncs, destaco 3 enfocaments teòrics integrats des dels quals partirem:

A) Cal atendre en primer lloc a la important aportació de CULLEN (1994), al establir les bases per a ***la teoria del Suport Social***. Així doncs, LIN (1986; citat a CULLEN 1994:530) defineix el suport social com la percepció o disposició efectiva de provisions o ajuts, tant instrumentals com expressius, donats per la comunitat, les xarxes socials, i les persones properes. D'aquesta manera, LIN (1986; citat a CULLEN 1994:530) distingeix entre *suport social instrumental*, aquell on les relacions són utilitzades per a aconseguir fites, com poden ser trobar una feina; i el *suport social expressiu*, aquell on la relació no és un mitjà per a aconseguir altres fins, sinó que és un fi en sí mateixa, ajudant a expressar sentiments, compartir problemes, i en paraules del propi autor, "*ventilating frustrations*", es a dir, esvair les frustracions. Per tant, CULLEN estableix que a més suport social amb el qual el subjecte pugui comptar, tindrà menys probabilitats de veure's involucrat en la delinqüència, entenent com a més efectiu aquell suport que provingui de fonts pro-socials (CULLEN, 1994:545).

Així doncs, en el marc de la GST, veiem com el Suport Social s'estableix com a variable protectora, ja que a major suport social, el subjecte serà més capaç d'afrontar i gestionar els *strains* criminògens (AGNEW, 1992:72). Però a més, el Suport Social no únicament afectaria i milloraria la capacitat del subjecte per a gestionar el patiment d'*strain*, sinó que aquest actuaria en un estadi més previ, prevenint i reduint el risc de que aquests *strains* generin un estat emocional negatiu (CULLEN, 1994:551).

Crec que resulta de gran importància atendre tant al Suport Social instrumental com a l'emocional o expressiu a l'hora de tractar el fenomen MENA, el primer per a incrementar les seves oportunitats d'inserció social; i el segon, pel fet que el suport de tipus emocional ajudarà a reduir i gestionar els estímuls negatius que duen a aquests joves a patir un estat emocional negatiu de frustració, el qual alleugen mitjançant l'ús de drogues. Per aquest motiu, caldrà atendre en el nostre model tant al *suport social formal*, aquell donat per les institucions tals com l'escola, l'estat, etc.; i el *informal*, sorgit dels vincles i relacions personals del propi subjecte. Així doncs, el suport formal es traduiria en l'ajuda i vincle que s'estableixi entre els joves MENA i el centre d'acollida i el seu personal, mentre que en relació a l'informal es tindrà en compte si el menor, tot i venir sense acompanyament, compta amb familiars o persones de confiança al país de destí a les quals acudir si aquest necessita ajuda.

B) En segon lloc, cal atendre a les implicacions que presenta la ***Teoria del control i dels vincles socials***, de la qual TRAVIS HIRSCHI n'és el màxim representant. Aquesta estableix que els subjectes no delinquiran com majors i més forts siguin els vincles que aquests tenen amb la societat, per tal de no perdre'ls, sorgint el comportament desviat davant el debilitament d'aquests (CID & LARRAURI, 2001:181); essent molt importants aquells que s'estableixen respecte d'institucions de control informal, tals com la família. D'altra banda, aquesta teoria dona importància a la supervisió exercida per els pares sobre els fills com a variable protectora envers les conductes disruptives en adolescents (HIRSCHI & GOTTFREDSON, 1994:65).

Relacionant aquest paradigma teòric amb el fenomen MENA observem com el fet que les famílies d'aquests menors es trobin tant allunyades (ja que segueixen en el país d'origen), dificulta el manteniment i la fermesa del vincle familiar, i en especial la supervisió que aquests puguin exercir. Per aquest motiu, creiem que aquests joves difícilment podran percebre el vincle familiar, comunitari, o religiós⁹ com a pròxim, i per tant, és possible que no vegin el consum de drogues com a una forma directa de transgressió d'aquests vincles, degut a la poca supervisió que aquests tenen. Així doncs, al trobar-se sols, és possible que aquests joves prioritzin el consum de substàncies amb l'objectiu d'alleugerir les emocions negatives que pateixen, per sobre dels vincles familiars que prohibeixen aquest consum.

En aquest sentit i relacionant aquesta idea amb la teoria del suport social, veiem com CULLEN parteix de la base de que la literatura criminològica, en molts casos, ha confós o no ha sabut diferenciar correctament el control social informal del suport social (CULLEN, 1994:534). Per tant, per a que institucions com la família puguin exercir un efectiu control social informal (i podríem entendre dins aquest control, una supervisió efectiva), prèviament esdevindrà necessari (pre-condició) que aquesta institució esdevingui un autèntic vincle que ofereixi suport al subjecte (CULLEN, 1994:545). Com a conseqüència de la llunyania dels vincles dels menors MENA, i establint com a necessari per a una correcta supervisió l'existència d'un vincle de suport, analitzarem quin paper tenen els centres d'acolliment i tutela, així com els professionals que els integren, a l'hora d'oferir un suport social efectiu a aquests menors, i alhora supervisant-los per a evitar o reduir el seu consum.

C) Per últim, cal atendre a les aportacions de les *teories biològiques*, especialment en quant a la relació entre impulsivitat i el consum de drogues. En aquest sentit, la literatura relaciona l'alta impulsivitat amb un major risc de consumir drogues en adolescents (CALVETE & ESTÉVEZ, 2009:54); (PERRY & CARROLL,

⁹ Recordem que la religió musulmana prohibeix explícitament la ingesta d'alcohol i altres substàncies.

2008:19); o el patiment del Trastorn per Dèficit d'Atenció i Hiperactivitat (TDAH), caracteritzat entre d'altres símptomes per una alta impulsivitat i inatenció, amb el consum (OHLMEIER et al. 2009:17). Des d'un punt de vista majorment criminològic, resulta interessant fer referència a les aportacions de MOFFITT (1993), la qual distingeix entre dos tipus o grups de subjectes que cometen actes delictius: els *life-course-persistent*, subjectes que s'inicien en les conductes disruptives en la infància i aquestes es mantenen al llarg de la vida del subjecte, i els *adolescence-limited*, els quals s'inicien més tard en la delinqüència, limitant-se aquesta a l'adolescència i a principis de l'edat adulta, i decreixent posteriorment. Així doncs, l'autora destaca la impulsivitat i altres símptomes relacionats amb els trastorns de conducta i de l'atenció (com el TDAH) en la infància, com a símptomes relacionats amb els dèficits neuro-psicològics que poden explicar l'estabilitat de la delinqüència dels subjectes *life-course-persistent* (MOFFITT, 1993:680).

Per tant, veiem com des de la perspectiva de les teories biològiques, l'alta impulsivitat o el patiment de trastorns com el TDAH poden estar relacionats amb un major risc de comissió d'activitats disruptives, entre les quals es trobaria el consum de drogues. Tot i això, volem destacar que s'adoptarà un punt de vista biopsicosocial, ja que entenem que les variables biològic-psicològiques per sí soles no poden esdevenir explicatives del consum de drogues si no tenen en compte les variables i característiques socials dels subjectes, allunyant-nos així de perspectives massa deterministes.

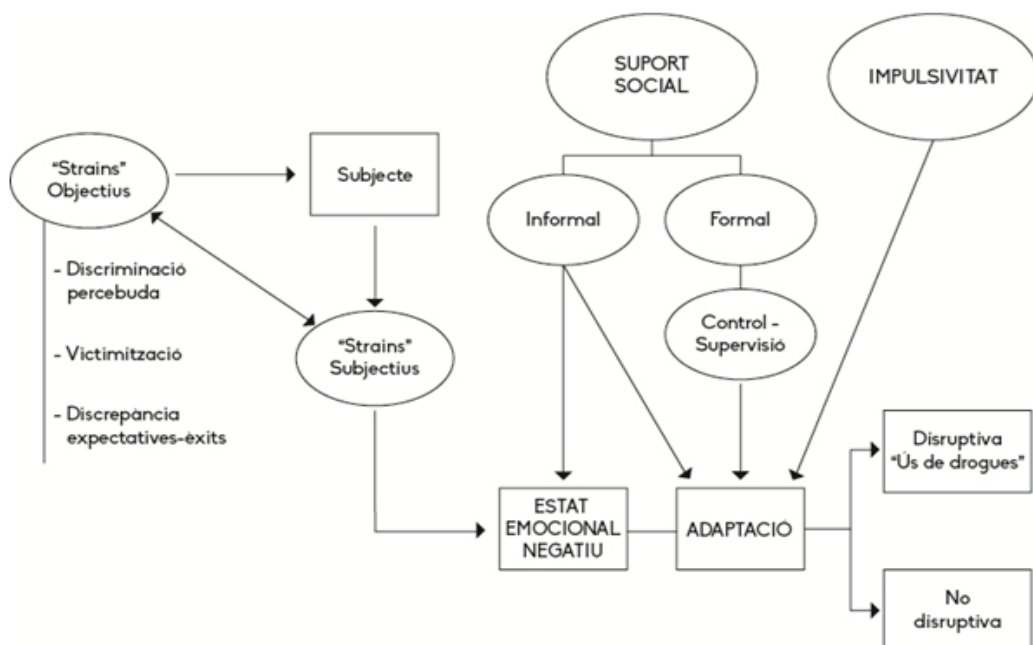
g) Proposta de model integrat:

Com a síntesi, el nostre model teòric, resumit a l'*esquema 1*, establiria el següent esquema relacional: Els joves MENA, degut a la seva condició de menors immigrants sense acompanyament, es troben majorment exposats al risc de patir determinades fonts d'*strain* objectives, tals com la *discriminació*, la *victimització*, o la *frustració fruit de la desigualtat entre expectatives prèvies i èxits assolits*. Aquests *strains objectius*, els quals esdevindrien negatius per a la majoria dels

membres d'un grup concret, al ser experimentats i viscuts per aquests joves, es converteixen en *strains subjectius*, els quals generen en el subjecte un *estat emocional negatiu*.

A partir del patiment d'aquest estat emocional negatiu, el subjecte podrà dur a terme una adaptació disruptiva consistent en el consum de substàncies per tal d'alleugerir o afrontar aquesta frustració patida, o pel contrari, recórrer a mecanismes d'afrontament pro-socials, com pot ser demanar ajuda als seus vincles de suport. En aquest procés, intervindrien tres variables: en primer lloc, *l'alta impulsivitat* actuaria com a variable de risc envers el consum de drogues. En segon lloc, el suport social podrà actuar com a variable de risc, o protectora, depenent de si aquest és o no present. A més, el *suport social* actuaria sobre dos moments, sobre l'estat emocional negatiu, prevenint que aquest aparegui fruit del patiment d'*strains*, i posteriorment sobre l'adaptació disruptiva o no del subjecte. Per últim, i a partir de l'existència de suport social envers aquest subjecte, partirem de la base que a major suport per part del centre d'acollida i dels professionals que l'integren, major supervisió i *control social formal i informal* efectiu podran exercir.

Esquema 1: Model criminològic integrat predictiu del consum dels joves MENA

Font: Elaboració pròpia

h) Hipòtesis de la recerca:

Arribats a aquest punt, els objectius específics de la nostra recerca són:

- *Conèixer quins factors poden esdevenir predictors del consum dels joves MENA*
- *Discriminar quins factors esdevenen de risc i quins de protecció envers el consum*

Finalment, les hipòtesis de la nostra recerca, en base al nostre marc teòric, esdevenen les següents:

- I. Els joves MENA de la mostra presentaran un consum de substàncies major que els de la població autòctona.
- II. Existeix relació entre la sensació de discriminació i el consum dels MENA
- III. Existeix relació entre la victimització prèvia i el consum dels MENA
- IV. Hi ha relació entre la discrepància entre les expectatives pre-migratòries i els èxits assolits i el consum de substàncies.
- V. Existeix relació entre la sensació de fracàs dels joves MENA i el seu consum.
- VI. El nombre total d'intents de creuar la frontera es relaciona amb el consum dels joves MENA.
- VII. Els MENA amb suport social informal per part de la família presenten una probabilitat menor de consumir substàncies.
- VIII. La impulsivitat es troba relacionada amb el consum dels menors MENA

IX. Existeix relació entre la valoració del centre d'acollida i el consum.

X. La valoració de la relació amb els educadors del centre es troba relacionada amb el consum de substàncies.

III. METODOLOGIA:

Tot seguit es presentarà la metodologia emprada en el nostre anàlisi; cal dir que les dades i variables que s'utilitzaran han estat cedides pel Programa de Psiquiatria Transcultural¹⁰ de l'Hospital Vall d'Hebron, el qual actualment i des de l'any 2011 duu a terme una recerca titulada *“Estudio transcultural: prevalencia y factores de riesgo de consumo de sustancias objeto de abuso y dependencia en una población de adolescentes extranjeros no acompañados”* estudi finançat des del Pla Nacional de Drogues (Beca PND 2011/0079).

- Mostra:

La mostra de la recerca es compon d'un total de 100 joves MENA d'edats compreses entre els 12 i 17 anys, d'origen magrebí, i que es troben tutelats en centres d'acollida de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) de Catalunya.

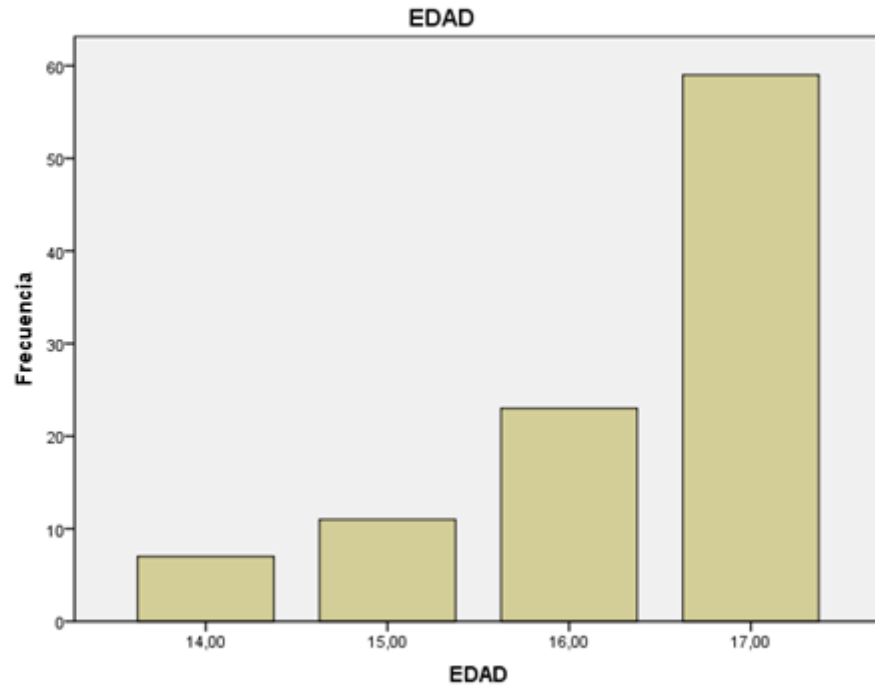
En quant a les característiques sociodemogràfiques de la mostra, trobem que aquesta no ens permet realitzar una distinció per “sexe” o “país d'origen”, ja que els 100 subjectes són nois marroquins.

D'altra banda, si resulta interessant analitzar la variable edat. Com ja hem comentat el rang d'edat d'aquests joves es situa entre els 12 i els 17 anys, situant-se la mitjana d'edat en els 16, 3 anys. Per tant, veiem que la majoria de joves de la

¹⁰ Concretament, m'agradaria agrair al Dr. FRANCISCO COLLAZOS i al Dr. KHALID GHALI tota l'ajuda, i el suport que m'han donat, tant pel que fa a la cessió de les dades com a l'assessorament per tal de conèixer de manera més propera el fenomen MENA, ja que sense ells la realització d'aquest treball no hauria estat possible.

mostra es situa en la franja d'edat adolescent, allunyant-se de la infància (*gràfica 2*). A l'*annex 2* podeu trobar les freqüències per la variable “edat” i “sexe”

Gràfica 2: % del rang d'edat de la mostra.

Font: *Elaboració pròpia.*

- Obtenció de dades i instruments utilitzats:

Per a l'obtenció de les dades, s'ha seleccionat a joves que complien els requisits d'admissió del total dels 13 centres escollits, els quals han estat entrevistats per un psicòleg i un mediador intercultural per tal de que els joves que presentin dificultats amb l'idioma puguin accedir a la recerca. D'aquesta manera, en tot moment s'ha comptat amb la participació voluntària dels participants, garantint el seu anonimat, així com amb l'autorització de la DGAIA, l'organisme encarregat de la seva tutela.

Així doncs, les dades s'han recollit mitjançant una entrevista semiestructurada dissenyada *ad hoc* per l'equip de recerca, la qual inclou variables

sociodemogràfiques i actitudinals, així com amb l'ús de varis qüestionaris i escales, descrits a continuació:

- Mini International Neuropsychiatric Interview (MINI KID)
- Millon Adolescent Clinical Inventory (MACI)
- Escala Adolescent Drug Involvement Scale (ADIS)
- Child Behavior Checklist d'Achenbach (CBCL)
- Test de Conner's per de TDAH

- *Variables:*

En base al model teòric plantejat, i a la base de dades a la qual s'ha tingut accés, s'han construït les següents variables per tal d'aplicar-les al nostre anàlisi:

- Consum de drogues:

Per a avaluar el consum s'han escollit les variables relatives al ***consum en els últims 6 mesos***, variables a partir de les quals s'ha construït una variable pròpia relativa al consum. S'ha escollit aquest interval de temps per motius d'operativitat, i per a conèixer el volum aproximatiu de consum dels joves MENA. Per tant, s'ha creat una variable nominal dicotòmica que distingís entre el consum d'alguna substància, i el no consum de cap substància, decisió que respon al volum limitat de la mostra, incloent les següents substàncies:

- Alcohol.	- Benzodiazepines (BZN)
- Tabac.	- Coles i Adhesius.
- Cànnabis.	- Productes de Neteja.
- Cocaïna.	- Combustibles.
- Al·lucinògens.	- Dissolvents.
- Opiacis.	- Anestèsics.

- Expectatives assolides:

En aquest cas s'ha utilitzat una variable ordinal ja existent per a comparar les expectatives assolides respecte les prèvies, les quals s'obtenen de la següent pregunta realitzada durant l'entrevista clínica: “*¿Cómo crees que han salido al final las cosas respecto a lo que tu esperabas?*” la qual comptava amb 5 categories de resposta : 1-Nada; 2-Poco; 3-Regular; 4-Bastante; 5-Mucho.

D'altra banda, s'ha utilitzat una de les preguntes incloses a l'entrevista, com a variable per a analitzar la sensació de fracàs dels joves en referència a l'èxit del procés migratori, per mitjà de l'ítem: “*Me siento fracasado*” el qual és valorat en una gradació de 1 (total acuerdo); 2 (moderado acuerdo); 3 (moderado desacuerdo) i 4 (total desacuerdo).

- Nombre d'intents de creuar la frontera:

Per a valorar aquesta variable, s'ha utilitzat una pregunta inclosa en l'entrevista semi-estructurada que preguntava per el nombre total d'intents de creuar la frontera.

- Victimització:

Per a mesurar la victimització s'ha optat, per a crear una escala de victimització amb intervals del 0 al 6, a partir de les variables relatives a l'abús sexual, psicològic i sexual, tant en la infància com en l'adolescència, suposant un increment d'un punt per cada tipus de victimització soferta en algun o en els dos moments.

- Discriminació percebuda:

En aquest cas, s'ha utilitzat una variable derivada d'una de les preguntes de l'entrevista semi-estructurada, la qual versava: “*¿Sientes que los españoles son*

racistas?” la qual presentava 5 categories de resposta : 1-Nada; 2-Poco; 3-Regular; 4-Bastante; 5-Mucho. Veiem com la pregunta es refereix a la percepció subjectiva del subjecte, preguntant de manera indirecta si es sent discriminat.

- Suport Social:

En aquest cas, s’ha utilitzat una de les preguntes incloses a l’entrevista semi-estructurada la qual estableix: *“Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar para los permisos, salidas del centro, quedar cuando necesitas consultar algo?”* ; pregunta de resposta dicotòmica (Sí-No).

- Impulsivitat:

Per a la valoració de la impulsivitat, s’han utilitzat les puntuacions totals derivades del Test de Conner’s de TDAH, el qual ofereix puntuacions per a les dimensions d’*oposicionisme*, *inatenció*, *hiperactivitat*, i per al *total d’índex de TDAH* (d’1 a 100).

- Valoració del centre:

En aquest cas, s’ha utilitzat l’ítem *“Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida”* pertanyent a l’entrevista semi-estructurada, amb les categories de resposta: 1-Nada; 2-Poco; 3-Regular; 4-Bastante; 5-Mucho

- Relació amb els educadors:

Per a valorar la relació positiva o negativa amb els educadors, s’ha utilitzat una variable relativa a l’ítem *“Relación con los educadores”* inclosa a l’entrevista semi-estructurada, amb 5 categories de resposta : 1-Muy mal; 2-Mal; 3-Regular; 4-Bien; 5-Muy bien.

- Variables de control:

Les variables de control que s'han escollit per a verificar la possible existència de relacions espúries han estat l'*edat*, i la *regió de procedència* (Urbà//Rural) en consonància amb els autors que identificaven diferències en la decisió d'emprendre el procés migratori per part dels MENA d'àmbit urbà i d'àmbit rural.

En canvi, i degut a la homogeneïtat de la mostra, no s'han pogut tenir en compte les variables *sexe* o *nacionalitat*.

IV. RESULTATS:

Tot seguit es resumiran els resultats obtinguts a partir de l'anàlisi estadístic realitzat, si bé a l'annex s'inclouran les taules originals extretes de l'anàlisi amb el programa estadístic SPSS, per a la seva consulta.

I. Els joves MENA de la mostra presentaran un consum de substàncies major que els de la població autòctona.

A la *taula 1* podem observar una comparació entre els % del consum de les diferents substàncies en la mostra de la nostra recerca respecte de les dades de consum de la població autòctona, extretes de *l'Enquesta Estatal Sobre l'Ús de Drogues en Estudiants de Secundària (ESTUDES), 2012-13*, realitzada per el Pla Nacional sobre Drogues, la qual avalua el consum de substàncies d'un total de 27.503 joves d'entre 14 i 18 anys. Si bé cal remarcar limitacions en la comparació, degut a que el rang d'edat no és exactament coincident amb el de la nostra recerca, i pel fet que no s'han pogut obtenir dades concretes d'algunes substàncies, si podem veure com els joves MENA presenten un *consum major de cànnabis, tabac, adhesius i coles i dissolvents*¹¹; mentre que presenta un consum menor d'al·lucinògens, opiacis, cocaïna, i un consum molt menor d'alcohol (*annex 3*). Per tant, *podem confirmar parcialment la nostra hipòtesis*, ja que la mostra analitzada si presenta un major consum en algunes substàncies.

¹¹ Les dades de l'enquesta ESTUDES consideren una única categoria "inhalants volàtils" amb un 1.6% de consum, que inclou tant el consum d'adhesius i coles, com el de dissolvents.

Taula 1: Freqüències del consum de substàncies

<i>Substància</i>	<i>N=</i>	<i>n. Consum (últims 6 mesos)</i>	<i>% Consum</i>	<i>% Consum Població autòctona (últim any)^a</i>
Alcohol	100	10	10%	81.9%
Al·lucinògens	100	1	1%	2%
Cànnabis	99	27	27.3%	26.6%
Cocaïna	100	2	2%	2.5%
Benzodiazepines	100	4	4%	-
Opiacis	100	0	0%	0.7%
Tabac	100	49	49%	35.3%
Adhesius, coles	100	4	4%	(1.2%)
Agents netejadors	100	0	0%	-
Combustibles	100	0	0%	-
Dissolvents	100	3	3%	(1.2%)
Anestèsics	100	0	0%	-
CONSUM	100	53	53%	

^a ESTUDES, 2012-2013.

Font: Elaboració pròpia

II. Existeix relació entre la sensació de discriminació i el consum dels MENA.

En referència a la percepció de discriminació, la comparació de mitjanes mostra que existeix una relació significativa amb el consum ($\alpha = 0.014$), si bé aquesta relació és de baixa intensitat, com es deriva dels resultats de la *eta quadrat* (0.061) (*annex 4*) per tant, *veiem corroborada la nostra hipòtesi*.

III. Existeix relació entre la victimització prèvia i el consum dels MENA

En referència a la victimització, la *taula 2* resumeix els resultats obtinguts del present anàlisi, mostrant que no es pot determinar una correlació entre els diferents tipus d'abús analitzats i el consum de substàncies, excepte en el cas

d'abús emocional en la infància ($\alpha = 0.031$), mostrant que els joves que consumeixen tenien quasi un 50 % més de probabilitats d'haver patit aquest tipus d'abús, si bé els resultats no poden ser presos com a fiables degut a que la taula de contingències mostrava el 50% de les caselles amb una freqüència esperada inferior a 5.

En quant a la victimització en sí mateixa, la comparació de mitjanes mostra que la relació amb el consum *no esdevé significativa* amb el 90% de confiança ($\alpha = 0.151$); si bé caldria tenir en compte que els resultats podrien apuntar a l'existència d'una possible relació (*annex 5*). En tot cas, **la hipòtesis no queda corroborada**, al no poder provar-se l'existència de relació significativa entre les variables.

Taula 2: Relació subjectes que consumeixen i victimització^a

<i>Tipus de victimització</i>	<i>N =</i>	<i>n. No Vict.</i>	<i>% No Vict.</i>	<i>n. Vict.</i>	<i>% Vict.</i>	<i>Sig. (a)</i>	<i>X̄</i>
Abús Emocional Infància	53	48	50.5%	5	100%	0.031 ^b	
A. Físic Infància	53	41	51.3%	12	60%	0.483	
A. Sexual Infància	53	52	52.5%	1	100%	0.344	
A. Emocional Adolescència	52	50	51.5%	2	100%	0.174	
A. físic Adolescència	52	43	51.2%	9	60%	0.529	
A. Sexual Adolescència	53	53	53%	0	0%	-	
VICTIMITZACIÓ	98					0.151	0.5686

^a Les xifres i % mostrats a la taula s'han calculat sobre els individus que consumeixen substàncies.

^b No es pot interpretar com a significatiu degut a que el 50% de les caselles tenien una freqüència esperada inferior a 5

Font: Elaboració pròpia

IV. Hi ha relació entre la discrepància entre les expectatives pre-migratòries i els èxits assolits i el consum de substàncies.

En aquest cas, la comparació de mitjanes no es mostra significativa ($\alpha = 0.280$), motiu pel qual **la nostra hipòtesi no queda corroborada**, al no podem afirmar que

existeixi una correlació entre el desajust expectatives-èxit dels joves de la mostra i el seu consum (*annex 6*)

V. Existeix relació entre la sensació de fracàs dels joves MENA i el seu consum.

En referència a la sensació de fracàs, l'anàlisi estadístic sí mostra l'existència d'una correlació significativa ($\alpha = 0.055$) amb un 90% de confiança; la qual és de baixa intensitat ($\eta^2 = 0.53$) (*annex 7*) permetent-nos ***corroborar la nostra hipòtesi***.

VI. El nombre total d'intents de creuar la frontera es relaciona amb el consum dels joves MENA.

En aquest cas observem que existeix relació significativa entre ambdues variables ($\alpha = 0.014$), relació que esdevé d'intensitat feble ($\eta^2 = 0.060$) (*annex 8*). En conseqüència, ***podem verificar la nostra hipòtesi*** inicial.

VII. El suport social informal de les famílies es relaciona amb el consum de substàncies.

Les taules de contingències referides a la variable "suport social" (*annex 9*) mostren que no es compleix la significació requerida per la mesura *Chi-quadrat* ($\alpha = 0.174$), la qual cosa no ens permet afirmar la relació entre el fet de comptar amb algun familiar al que acudir fora del centre i el consum de substàncies, ***no podent ser verificada la nostra hipòtesi***.

VIII. La impulsivitat es troba relacionada amb el consum dels menors MENA.

Sobre la possible relació entre impulsivitat i consum, la *taula 3* mostra un resum dels resultats obtinguts, destacant com no es dona relació entre l'índex de TDAH i

el consum de substàncies, contràriament al que indica la literatura. En canvi, si observem les puntuacions de manera independent, si podem observar que existeix relació entre el consum i les dimensions d'Oposicionisme ($\alpha = 0.040$) i Inatenció ($\alpha = 0.097$), destacant especialment la primera, ja que presenta una significació major, així com una intensitat major en la relació (*eta quadrat* = 0.042) respecte de la segona (*eta quadrat* = 0.028); si bé ambdues són intensitats febles (*annex 10*) permetent-nos *verificar parcialment la nostra hipòtesi*.

Taula 3: Relació entre mesures d'impulsivitat i consum

<i>Mesures d'impulsivitat</i>	<i>N =</i>	<i>\bar{X} No Consum</i>	<i>\bar{X} Consum</i>	<i>Sig. (a)</i>	<i>\bar{X} Total</i>	<i>Eta quadrat</i>
Oposicionisme	100	8.531	9.811	0.040 ^a	9.21	0.042
Inatenció	100	9.297	10.396	0.097 ^b	9.88	0.028
Hiperactivitat	100	7.766	8.358	0.260	8.08	0.013
ÍNDEX TDAH	100	18.148	19.792	0.178	19.02	0.016

^a Significació per sota de 0.05 (95% de confiança).

^b Significació per sota de 0.1 (90% de confiança).

Font: Elaboració pròpia

IX. Existeix relació entre la valoració del centre d'acollida i el consum.

La comparació de mitjanes mostra una relació entre el consum i la valoració que els joves fan de l'estada al centre d'acollida ($\alpha = 0.015$), relació d'intensitat feble (*eta quadrat* = 0.059) (*annex 11*) fet que ens permet *corroborar la nostra hipòtesi*.

X. La valoració de la relació amb els educadors del centre es troba relacionada amb el consum de substàncies.

La relació amb els educadors es mostra molt significativa amb el consum ($\alpha = 0.000$), alhora que esdevé la única variable que, arrel de la comparació de

mitjanes, presenta una *intensitat moderada* en la relació ($\eta^2 = 0.161$) (*annex 12*) Per tant, *podem verificar la nostra hipòtesi* inicial.

- Anàlisi multivariable:

Per a conèixer com les variables que s'han mostrat relacionades amb el consum poden realment explicar una major probabilitat d'aquest, tot seguit presentarem els resultats obtinguts de l'aplicació de la regressió logística binària, establint tres models diferenciats: en el *model C*, s'han incorporat les variables que presenten una relació significativa amb el consum, conjuntament amb les variables de control. En canvi, s'ha creat el *model B* com a conseqüència de que la variable “sensació de fracàs” produïa 30 casos perduts, deixant la mostra en tant sols 70 subjectes; per aquest motiu, el model B no incorpora aquesta variable, per tal de veure els resultats respecte del total de la mostra. Per últim, el *Model A* tant sols incorpora les variables que s'han mostrat estadísticament significatives tant al model B com al C, per tal d'observar quina d'aquestes variables esdevé més predictora del consum.

A la *taula 4*, podeu observar les característiques d'aquests models, i com resulten significatius. L'anàlisi de les R^2 mostra com al voltant del 30 o el 40% de la variable consum pot ser explicada per les variables del model¹².

¹² Curiosament, la bondat del model augmenta amb la inclusió de la variable “sensació de fracàs”(model C), però això pot ser degut al fet que la mostra es redueix amb la inclusió de la variable.

Taula 4: Característiques dels models aplicats

<i>Model</i>	<i>N =</i>	<i>Sig. (α) Model</i>	<i>R²</i>
Model A (Variables més significatives)	100	0.000	0.326
Model B	99	0.000	0.359
Model C (incloent la variable “Sensació de fracàs”)	70	0.000	0.466

Font: Elaboració pròpia

Els resultats de l'anàlisi multivariable inclosos a la *taula 5* mostren com en el model C, incloent la variable “sensació de fracàs”, el *nombre d'intents de creuar la frontera*, així com *la relació amb els educadors del centre*, i *la satisfacció amb el centre* es mostren significatives. En canvi, al aplicar el model B sobre el total de la mostra, únicament *la relació amb els educadors i la regió de procedència* esdevenen explicatives. Així doncs, el model A inclou les variables significatives en els models C i B, mostrant que finalment, ***el total d'intents de creuar la frontera, i la regió de procedència esdevenen significatives amb un nivell de confiança del 90%***. Tot i això, els resultats de *Exp (B)* (referents a les Odds) mostren que el total d'intents aporta un baix nivell de predicció al model, mentre que en canvi, el fet de pertànyer a un entorn rural presenta el doble de probabilitats de consumir, si bé la significació és baixa.

En canvi, resulta molt important destacar que ***la relació amb els educadors esdevé significativa amb un 98% de confiança***, essent la variable amb una major capacitat predictora del model, mostrant una $Exp (B) = 0.145$, la qual cosa indica que els joves amb una bona relació amb els seus educadors presenten menys probabilitats de no consumir (quasi el doble). Per últim, les proves de col·linealitat mostren com les variables incloses al Model A presenten una alta tolerància i una baixa FIV (Factor d'Inflació de la Variança), mentre que els índex de condició es mostren baixos, fet que em fa creure que no existeix col·linealitat entre les variables, i que per tant, no es troben relacionades entre sí (*annex 14*).

Taula 5: Models resultants de l'anàlisi multivariable

<i>Variables</i>	<i>Model A</i>		<i>Model B</i>		<i>Model C</i>	
	<i>Sig. (α)</i>	<i>Exp. (B)</i>	<i>Sig. (α)</i>	<i>Exp. (B)</i>	<i>Sig. (α)</i>	<i>Exp.</i>
	<i>Variables</i>		<i>Variables</i>		<i>Variables</i>	<i>(B)</i>
<i>Relació Educadors</i>	0.02	0.145	0.008	0.163	0.025	0.110
<i>Total d'intents de creuar la frontera</i>	0.085	1.012	0.122	1.011	0.040	1.020
<i>Satisfacció amb l'estada al centre</i>	0.809	1.074	0.589	1.188	0.086	2.094
<i>Regió de procedència</i>	0.099	0.413	0.094	0.396	0.289	0.463
<i>Oposicionisme</i>			0.447	1.095	0.550	1.103
<i>Inatenció</i>			0.624	1.055	0.272	1.185
<i>Discriminació</i>			0.369	1.216	0.174	1.478
<i>Edat</i>			0.966	0.989	0.854	0.938
<i>Sensació de fracàs</i>					0.378	0.797

Font: Elaboració pròpia

V. DISCUSSIÓ

Tot seguit senyalaré les possibles implicacions que poden tenir els resultats de la present recerca, si bé s'ha de dir que, degut a les limitacions metodològiques (detallades al següent apartat), aquests resultats han de ser presos com a meres aproximacions.

Primerament, s'ha pogut comprovar com efectivament, i tot i la limitació de la mostra, els joves MENA presenten un consum superior al de la població autòctona en algunes substàncies, concretament en *cànnabis*, *tabac*, *adhesius* i *dissolvents*. En quant al consum tant baix d'alcohol, creiem que pot deure's a factors culturals, relacionats amb la prohibició de la seva ingesta per part de la religió musulmana. D'altra banda, cal destacar que les citades drogues amb un major consum per part dels MENA, són substàncies que provoquen un efecte anestesiant o relaxant que pot tenir per objectiu evadir-se de la difícil situació

patida. A més, l'elevat consum d'adhesius i dissolvents esdevé preocupant degut a l'enorme afectació que aquests tenen sobre l'organisme, especialment en menors d'edat. Aquest punt esdevé important en el sentit que si bé aquestes activitats no són delictives en sí, sinó *disruptives*, si esdevé rellevant tenir en compte que aquestes xifres, especialment en població tant jove, poden esdevenir un primer pas envers un consum de substàncies més nocives, o el patiment d'addiccions en un futur, tal i com estableix la “teoria de la porta d'entrada” (KANDEL, 2002:118).

D'altra banda, s'ha pogut comprovar que no totes les variables plantejades en el model han resultat estar significativament relacionades amb el consum de substàncies. En relació a les fonts d'*strain* identificades que afectaven de manera significativa als joves MENA, en primer lloc trobem com no esdevé significativa la variable referida al desajust entre expectatives-èxits. Crec que caldria comparar si les expectatives pre-migratòries eren en general altes o baixes, ja que és possible que els menors ja tinguessin unes baixes expectatives prèviament, fet que comportaria que aquest desajust no generés tanta frustració; en tot cas, caldria seguir investigant aquesta dimensió. En canvi, i donant suport al model teòric, la sensació de fracàs sí es mostra relacionada amb el consum, fet que em porta a pensar que potser *no és tant important la diferència expectatives-èxits, sinó la sensació o no de fracàs que el subjecte pot patir pel fet de no assolir les seves metes*. Així doncs, i distanciant-nos del pensament d'AGNEW, és possible que la frustració no provingui tant pel fet que el subjecte sigui tractat “injustament” (o així ho percebi aquest), sinó pel fet *que el subjecte cregui que ha fracassat, que no ha estat capaç*; en tot cas, és una interessant línia per a futures recerques que seria interessant explorar.

En quant a la victimització, i contràriament a la literatura, aquesta no sembla relacionar-se amb el consum, si bé si ens agradaria destacar que la poca amplada de la mostra no ens permet obtenir resultats més precisos, com és el cas de la significació sorgida per a l'abús emocional en la infància, la qual no podem considerar degut a aquesta limitació. Així doncs, si en el futur és comptés amb

poblacions mostrals superiors, seria interessant observar si l'abús emocional pot trobar-se relacionat amb el consum.

En referència a la percepció de discriminació, s'observa com aquesta es troba relacionada amb el consum, si bé aquesta variable cau en el model multivariable, la qual cosa pot indicar que altres variables poden resultar més explicatives. Tot i això, cal atendre al fet que existeix una relació significativa entre el fet de sentir-se discriminat i el consum, per tant, caldria *analitzar amb major profunditat en quins àmbits, o quines fonts de discriminació identifiquen aquests joves*, per tal de tractar que el treball d'integració social que es du a terme sobre ells, pugui en part pal·liar aquesta sensació, en part oferir millors estratègies per a que aquests pugui afrontar-la.

Com a última font d'*strain*, cal destacar que el nombre d'intents de creuar la frontera, en consonància amb les nostres hipòtesis, s'ha mostrat significatiu; també en l'anàlisi multivariable (amb un nivell de confiança del 90%). Així doncs, el fet que els joves MENA passin mesos intentant creuar la frontera sense èxit, augmenta les seves probabilitats de consum, arrel de la duresa de la situació. Seria interessant identificar (en els centres) els joves que hagin realitzat un major nombre d'intents, per tal de veure si presenten unes necessitats d'atenció específiques, tant pel que fa al consum com per les possibles seqüeles físiques i psicològiques arrel del viatge.

Des de la vessant biològica del model, s'ha pogut veure com la inatenció i l'oposicionisme es relacionen amb el consum, especialment aquest segon, el qual es referiria a aquells joves més cercadors de sensacions i desafiants davant les normes. Tot i això, el model multivariable no mostra una significació, la qual cosa em porta a pensar que si bé la impulsivitat pot incrementar el risc de consumir substàncies, *les variables d'origen social esdevenen majorment explicatives que les estrictament biològiques*, deixant enrere plantejaments de tipus determinista.

Cal destacar la significació, inclús en el model multivariable (si bé en el límit del 90% de confiança), de la regió de procedència, la qual s'havia inclòs com a variable de control. Així doncs, s'observa com els MENA procedents de regions

urbanes presenten una major probabilitat de consum que els d'origen rural. Es pot relacionar aquest fet amb els autors que han observat que els MENA de zones urbanes presenten una pitjor situació econòmica i familiar de base. En tot cas, caldria indagar més en quines variables fan que els joves urbans tinguin una major probabilitat de consumir, per tal de *determinar si es tracta o no d'un grup de risc* dins els propis MENA.

D'altra banda, cal reflexionar amb profunditat sobre la importància en el model del suport social, tant a nivell formal com informal. A nivell informal, s'observa com el suport de la família no es mostra relacionat amb el consum, contràriament a l'esperat. En la meua opinió, és possible que al realitzar l'anàlisi, s'hagi pogut caure en un error conceptual, ja que la variable emprada mesurava si els joves comptaven amb algú a qui acudir, però aquesta no podia valorar la "qualitat" i efectivitat del suport rebut. En conseqüència, crec que el suport social, si bé no s'ha mostrat significatiu, sí pot esdevenir una variable de pes en el fenomen MENA; per aquest motiu *seria necessari analitzar l'efectivitat del suport que reben aquests joves*, si efectivament senten que aquest suport que els hi ofereixen els està ajudant a evitar l'*strain*.

Menció especial ha de rebre la importància predictiva i significació en el model de les variables relatives al suport social formal, concretament a la valoració de l'estança al centre i a la relació amb els educadors, si bé la primera variable no esdevé significativa en el darrer model, probablement degut a que la relació amb els educadors pot ser majorment predictiva i explicar la significació prèvia de la valoració del centre. Així doncs, ***una relació positiva amb els educadors s'estableix com a factor de protecció envers el consum***, essent la única variable significativa amb un 98% de confiança en el model final. Crec que aquests resultats, en consonància amb la teoria de CULLEN, mostren com el *suport social* pot esdevenir una variable que pot aportar molt a la integració efectiva dels joves MENA. Així doncs, tot i que aquests joves presenten una difícil situació a causa de la manca d'oportunitats, com per exemple pel fet que no poden accedir al món laboral fins la majoria d'edat tot i la seva precària situació, els joves que reben un *major suport emocional*, el qual crec que es tradueix en una supervisió més

efectiva, tenen menors probabilitats de consumir. En aquest sentit, i plantejant un model d'intervenció per a la prevenció i tractament del consum dels joves MENA, crec que una efectiva reintegració social no prové únicament de la igualtat d'oportunitats (sense negar la seva enorme importància), sinó que també prové en gran mesura del fet que *aquests joves puguin rebre un suport emocional efectiu que impliqui el reconeixement de la seva identitat personal i cultural*.

En resum, crec que seria necessari que des dels centres d'acollida, es posés tant o més èmfasi en el suport emocional dels educadors que en el suport instrumental als joves MENA, ja que un suport emocional efectiu, reduiria els *strains* patits, evitant l'estat emocional que porta al consum, o en cas que aquest es produís, ajudaria al menor a desenvolupar estratègies d'afrontament emocional més fortes i efectives.

Per últim, i com a reflexió sorgida dels resultats i el plantejament teòric del present treball, trobo important destacar com, en la meua opinió, *les diferències culturals poden afectar a com els subjectes perceben, pateixen i afronten l'strain*. Per factor cultural, no em refereixo a la concepció de MERTON sobre si una determinada societat insta més o menys als seus ciutadans a perseguir l'èxit econòmic, sinó que em refereixo a les *diferències culturals que afecten a les relacions que s'estableixen entre aquests ciutadans*. En aquest sentit, crec que les diferents cultures comporten diferències en referència al patiment de l'*strain*, i a com reaccionar enfront aquest. Així doncs, crec que en cultures com la musulmana, on l'expressió de sentiments i contacte emocional dins les famílies és més contingut, és probable que l'*strain* s'experimenti i s'afronti de manera diferent que com es faria en una cultura més "expressiva emocionalment". Per tant, si bé la GST estableix que l'adaptació desviada dependrà del grau de frustració que experimenti el subjecte (*subjective strains*), alhora crec que esdevindria interessant analitzar si les diferents dinàmiques culturals afecten a aquest procés, amb l'objectiu de *poder identificar quines fonts d'strain concretes tenen un major risc d'afectar als individus d'una cultura en concret*, sense oblidar que altres variables, com el suport social, poden afectar a la capacitat del subjecte per a afrontar aquesta situació de manera prosocial

VI. LIMITACIONS

Tot i els resultats exposats i la seva discussió, la present recerca presenta certes limitacions, especialment *de tipus metodològic*, que fan que els resultats s'hagin d'interpretar com a merament aproximatius.

En referència a les limitacions metodològiques, en primer lloc destaca l'amplada de la mostra (100 subjectes), la qual no permet extreure resultats extrapolables al total de la població de joves MENA. D'altra banda, el fet que la mostra es composi únicament d'homes, no permet analitzar el fenomen de les noies MENA, i veure si les fonts d'*strain* definides a la GST, tenen un diferent impacte depenent del gènere (JENNINGS et al. 2009).

Sobre la construcció de les variables, aquesta pot presentar certes limitacions per dos motius: primerament, pel fet que les dades s'han obtingut a posteriori del plantejament de la recerca, fet que impedeix crear variables específiques per a mesurar les dimensions del nostre model; i en segon lloc, el fet de tractar determinades variables com a una escala contínua, quan en realitat aquestes fan referència a categories qualitatives (ex: molt, poc, etc..) pot generar problemes de fiabilitat. A més, la poca amplitud de la mostra pot comportar certs errors de fiabilitat i precisió en els anàlisis duts a terme, ja que s'ha optat per a tenir en compte un marge de confiança base del 90%; fet que incrementa les possibilitats d'error en els resultats; si bé finalment s'ha comptat amb un nombre significatiu de variables que s'han mostrat relacionades amb el consum amb un 95% de confiança. Per últim, i de cara a futures recerques, seria interessant comptar amb dades concretes sobre si aquests joves han comés conductes delictives, o dades (en mostres superiors) referents a l'abús de substàncies, no únicament al consum, ja que com a limitació del nostre anàlisi no s'ha distingit entre drogues legals i il·legals.

D'altra banda, també trobem limitacions teòriques, en el sentit que algunes de les variables del model no s'han mostrat relacionades o predictores del consum. Aquest fet genera la necessitat de realitzar noves investigacions que permetin incidir més en els efectes de les variables sobre el consum, per tal de realitzar els

canvis teòrics necessaris per a establir un bon model de predicció. Per últim, una gran limitació a nivell teòric ha estat no poder mesurar de manera més efectiva com els mecanismes d'afrontament dels propis joves poden prevenir el consum; de cara a futures recerques, seria interessant incloure les *coping strategies* com a element del nostre model.

VII. CONCLUSIONS

Al llarg del present treball hem vist com el fenomen dels Menors Estrangers No Acompanyats és un fenomen d'actualitat i de rellevància a nivell social i criminològic, tant a l'àmbit estatal com europeu.

En aquest sentit, hem pogut veure com les característiques pròpies que caracteritzen aquest col·lectiu, el fet que realitzin un procés migratori tant dur essent menors, i sense acompanyament, els fa més vulnerables davant el desenvolupament de seqüeles psicològiques i el patiment d'alts nivells d'estrès, el qual es veu accentuat per el xoc cultural que suposa arribar al país de destí i adaptar-se a la nova cultura (estrès aculturatiu). Alhora, hem vist com aquests joves MENA presenten una major prevalença en el consum de substàncies respecte de la població autòctona, especialment en referència al tabac, el cànnabis o els inhaladors volàtils. Aquest consum, si bé no resulta il·legal, si esdevé una activitat disruptiva de rellevància degut a l'edat dels subjectes, ja que pot tenir greus conseqüències per a la salut física i psicològica d'aquests menors, i alhora pot augmentar el risc de desenvolupar un problema d'addicció en l'edat adulta, podent-se involucrar en activitats disruptives o delictives.

En aquest sentit, s'ha tractat de realitzar una aproximació criminològica al consum dels joves MENA, partint de la *General Strain Theory* (també anomenada *teoria de la frustració*) d'AGNEW, la qual estableix que el patiment d'*strains*, pot dur a un subjecte a patir un estat emocional negatiu consistent en la frustració, davant el qual, una de les possibles respostes per a alleujar els seus efectes esdevé el consum de substàncies. A partir d'aquí, i per a generar un model explicatiu propi, he incorporat d'altres perspectives com la referent al suport social informal i

formal (aquest darrer estretament relacionat amb la teoria del control), o les teories biològiques, en base a la possible relació entre impulsivitat i consum.

L'anàlisi de la mostra d'un total de 100 MENA pertanyents a 13 centres d'acollida de Catalunya, no ha permès confirmar la validesa del model predictiu, si bé ha mostrat la rellevància explicativa d'algunes de les variables del model. Així doncs, s'ha vist com *la sensació de discriminació, de fracàs, el nombre d'intents de creuar la frontera, el grau d'oposicionisme i inatenció, la regió de procedència, la satisfacció amb el centre i la relació amb els seus educadors*, esdevenien variables relacionades amb el consum dels joves MENA. Finalment, però, el model multivariable mostra com únicament la regió, el nombre d'intents, però de manera molt significativa la *relació amb els educadors*, esdevenen predictors del consum.

Així doncs, i com a conclusions de la recerca que puguin esdevenir una base per a futures investigacions, s'ha de destacar *l'important efecte que el suport social emocional*, especialment el dirigit al reconeixement de la personalitat i identitat cultural del jove, pot tenir en la prevenció del consum. Per últim, s'obre un camp interessant en la recerca sobre *l'efecte que les diferents dinàmiques culturals poden tenir sobre la manera en que els subjectes perceben i afronten el patiment de l'strain*, per tal d'establir si aquest té un impacte diferencial respecte de la cultura.

VIII. BIBLIOGRAFIA

- AGNEW, R. (1992): "Foundation for a General Strain Theory of crime and delinquency" a *Criminology*, 30; reproduit a CORDELLA, P & SIEGEL, L (Eds.): Readings in contemporary criminological theory, *Boston, Northeastern University Press*, pp.149-170
- (1997). "The nature and determinants of strains: Another look at Durkheim and Merton" reproduit a PASSAS, N & AGNEW, R: The Future of Anomie Theory. *Boston: Northeastern University press*;27-51
- (2002). Experienced, vicarious, and anticipated strain: An exploratory study on physical victimization and delinquency. *Justice Quarterly*,19(4),603-632.
- (2006). Pressured into crime. An overview of general strain theory. *Los Angeles, Calif: Roxbury*.
- AGNEW, R., SCHEUERMAN, H., GROSHOLZ, J., ISOM, D., WATSON, L., & THAXTON, S. (2011). Does victimization reduce self-control? A longitudinal analysis. *Journal of Criminal Justice*, 39(2),169-174.
- ALBERTINELLI, A (2010). Around 261,000 asylum applicants from 151 different countries were registered in the EU-27 in 2009. *EUROSTAT: Statistic in focus 27/2010*.
- ARBEX, C.; & JIMÉNEZ FUENSALIDA, Á. (2004). Menores inmigrantes y consumo de drogas: un estudio cualitativo. *Madrid. Ministerio del Interior y Plan Nacional sobre Drogas*
- BARON, S.W. (2004). General strain, street youth and crime: a test of Agnew's revised theory. *Criminology*, 42(2),457-484.

- CALVETE, E., & ESTÉVEZ, A.(2009). Substance use in adolescents: The role of stress, impulsivity, and schemas related to lack of limits. *Adicciones*, 21(1),49-56.
- CID, J., & LARRAURI, E. (2001). Teorías criminológicas. *Barcelona: Bosch*.
- COLLAZOS, F., QURESHI, A., ANTONÍN, M., & TOMÁS-SÁBADO, J. (2008). Estrés aculturativo y salud mental en la población inmigrante. *Papeles del psicólogo*,29(3),307-315.
- COMAS, M., & QUIROGA, V. (2005). Menors que emigren sols del Marroc a Catalunya. *Barcelona: Editorial Mediterrània*.
- CULLEN, F.T. (1994). Social support as an organizing concept for criminology: Presidential address to the Academy of Criminal Justice Sciences. *Justice Quarterly*, 11(4),527-559.
- DELEGACIÓN DEL GOBIERNO (2013). Plan Nacional sobre Drogas: Encuesta estatal sobre uso de drogas en estudiantes de Enseñanzas Secundarias (ESTUDES), 2012-2013. A:
http://www.pnsd.msc.es/Categoria2/observa/pdf/PresentESTUDES2012_2013.pdf
- FROGGIO, G., & AGNEW, R. (2007). The relationship between crime and “objective” versus “subjective” strains. *Journal of Criminal Justice*, 35(1),81-87.
- GARRIDO, V. STANGELAND, P. & REDONDO, S. (2006): Principios de criminología.(3ed.) *Valencia: Tirant lo Blanch*
- Glosario 2.0 sobre migración y asilo: Un instrumento para una mayor comparabilidad, *Comisión Europea, Red Europea de Migraciones, 2a. edición, 2012*,54.
- GONZÁLEZ, I.L. (2007). Menores extranjeros no acompañados. La situación en España. *Prolegómenos. Derechos y Valores*, 10(19),149-162.
- GUASCH, C. (2010). Menores no acompañados ante la protección internacional del asilo. *Educación Social*, (45),78-92.

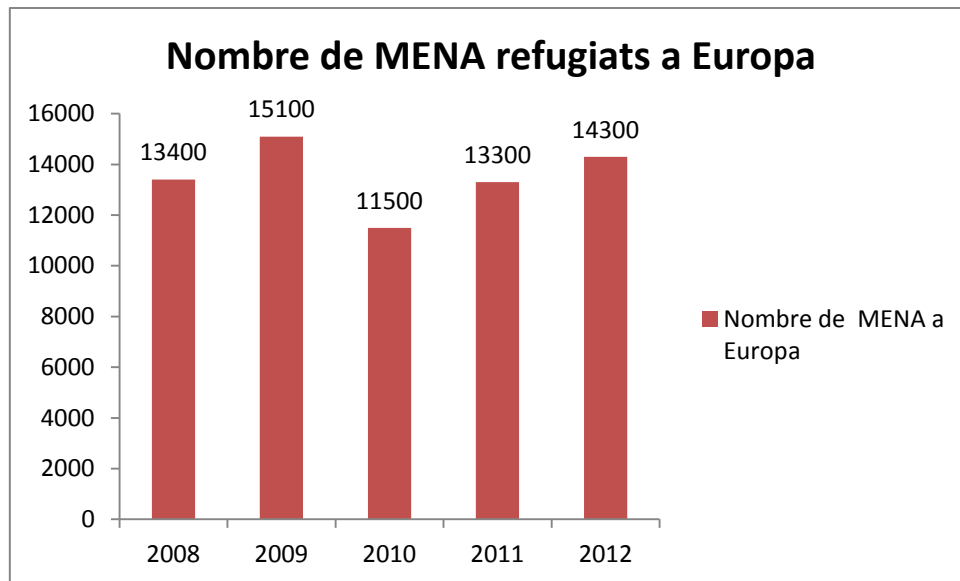
- HIRSCHI, T., & GOTTFREDSON, M.R. (Eds.). (1994). The generality of deviance. *Transaction Publishers*.
- INSTITUTO DE ADICCIONES DEL AYUNTAMIENTO DE MADRID (2004). Menores inmigrantes y consumo de drogas: un estudio cualitativo. *Madrid. Instituto de Adicciones del Ayuntamiento de Madrid*
- JENNINGS, W.G., PIQUERO, N.L., GOVER, A.R., & PÉREZ, D.M. (2009). Gender and general strain theory: A replication and exploration of Broidy and Agnew's gender/strain hypothesis among a sample of southwestern Mexican American adolescents. *Journal of Criminal Justice*, 37(4),404-417.
- KANDEL, D. B. (2002). Stages and pathways of drug involvement: Examining the gateway hypothesis *Cambridge University Press*
- MARKEZ, I., & PASTOR, F. (2010). Menores Extranjeros No Acompañados (MENA), un colectivo especialmente vulnerable ante las drogas. *Zerbitzuan*, 48, 71-85.
- MARTÍN-PALOMINO, E.T. (2012). Las migraciones de menores no acompañados desde una perspectiva de género. *Dilemata*, (10),65-84.
- MOFFITT, T.E. (1993). "Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy". *Psychological review*, 100(4), 674.
- NGO, F.T., PATERNOSTER, R., CULLEN, F.T., & MACKENZIE, D.L. (2011). "Life domains and crime: A test of Agnew's general theory of crime and delinquency". *Journal of Criminal Justice*, 39 (4),302-311.
- OHLMEIER, M.D., PETERS, K., WILDT, B.T., ZEDLER, M., ZIEGENBEIN, M., WIESE, B., & SCHNEIDER, U. (2009). Comorbilidad de la Dependencia a Alcohol y Drogas y el Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividad (TDAH). *RET, Revista de Toxicomanías*, 58,12-8.
- PERRY, J.L., & CARROLL, M.E. (2008). The role of impulsive behavior in drug abuse. *Psychopharmacology*, 200(1),1-26.

- QUIROGA, V. (2009). Menores Migrantes no Acompañados: Nuevos perfiles, nuevas necesidades. *En la calle: revista sobre situaciones de riesgo social*, (14),8-14.
- QUIROGA, V., & SÒRIA, M. (2010). Los y las menores migrantes no acompañados/das: entre la indiferencia y la invisibilidad. *Educación Social*, (45),13-35.
- SIGFUSDOTTIR, I.D., KRISTJANSSON, A.L., & AGNEW, R. (2012). A comparative analysis of general strain theory. *Journal of Criminal Justice*, 40(2),117-127.
- SLOCUM, L.A. (2010). General strain theory and the development of stressors and substance use over time: An empirical examination. *Journal of Criminal Justice*, 38(6),1100-1112.
- THATCHER, D.L. & D.B. CLARK (2008). Adolescents at risk for substance use disorders: role of psychological dysregulation, endophenotypes, and environmental influences. *Alcohol Research & Health*,31(2),168-176.
- TORDABLE, I., SÁNCHEZ, A., SANTOS, S., GARCÍA, M.I., & REDONDO, S. (2010). Evolución del consumo de drogas por inmigrantes entre los años 2004 y 2008. *Gaceta Sanitaria*, 24(3),200-203.
- VOLD, G.B., BERNARD, T.J., & SNIPES, J.B. (1998). Theoretical Criminology. 5a ed. Nova York: Oxford University Press
- WARNER, B.D., & FOWLER, S.K. (2003). Strain and violence: Testing a general strain theory model of community violence. *Journal of Criminal Justice*, 31(6),511-521.

ANNEXOS

-Annex 1: Gràfica relativa al nombre de MENA refugiats a Europa (2008-2012); a partir de les dades de l'ACNUR.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades disponibles a:

<http://www.acnur.es/materiales-publicaciones/estadisticas>

- Annex 2: Freqüències de les variables “Edat” i “Sexe” de la mostra:

Estadístics		
	EDAD	F4.0 " Sexe "
N Válidos	100	100
Perdidos	0	0
Media	16,3400	2,00
Mediana	17,0000	2,00
Desv. típ.	,93441	,000
Varianza	,873	,000
Mínimo	14,00	2
Máximo	17,00	2

EDAD

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos 14,00	7	7,0	7,0	7,0
15,00	11	11,0	11,0	18,0
16,00	23	23,0	23,0	41,0
17,00	59	59,0	59,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

- Annex 3: Freqüències del consum de substàncies

CONSUM

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	47	47,0	47,0	47,0
Si	53	53,0	53,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Alcohol) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	10	10,0	10,0	10,0
No	90	90,0	90,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Al·lucinògens) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	1	1,0	1,0	1,0
No	99	99,0	99,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Cànnabis) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	27	27,0	27,3	27,3
No	72	72,0	72,7	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Perdidos Sistema	1	1,0		
Total	100	100,0		

F4.0 " Ultims sis mesos (cocaina) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	2	2,0	2,0	2,0
No	98	98,0	98,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (BZD) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	4	4,0	4,0	4,0
No	96	96,0	96,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (opiacis) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	100	100,0	100,0	100,0

F4.0 " Ultims sis mesos (Tabac) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	49	49,0	49,0	49,0
No	51	51,0	51,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Adhesivos _colas) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	4	4,0	4,0	4,0
No	96	96,0	96,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Agents limpiadors) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	100	100,0	100,0	100,0

F4.0 " Ultims sis mesos (Combustibles) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	100	100,0	100,0	100,0

F4.0 " Ultims sis mesos (Disolvents) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	3	3,0	3,0	3,0
No	97	97,0	97,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

F4.0 " Ultims sis mesos (Anestèsics) "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	100	100,0	100,0	100,0

- Annex 4: Freqüències i comparació de mitjanes relatives a la “sensació de discriminació”

F4.0 " ¿Sientes que los españoles son racistas? "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Nada	49	49,0	49,5	49,5
Poco	15	15,0	15,2	64,6
Regular	18	18,0	18,2	82,8
Bastante	13	13,0	13,1	96,0
Mucho	4	4,0	4,0	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Perdidos Sistema	1	1,0		
Total	100	100,0		

Informe

F4.0 " ¿Sientes que los españoles son racistas? "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	1,74	46	1,124
Si	2,36	53	1,302
Total	2,07	99	1,256

Tabla de ANOVA

		Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F4.0	" ¿Sientes que los españoles son racistas?"	9,447	1	9,447	6,317	,014
" * CONSUM	Intra-grupos	145,058	97	1,495		
	Total	154,505	98			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
F4.0 " ¿Sientes que los españoles son racistas?" " * CONSUM	,247	,061

- Annex 5: Frequències i taules de contingències relatives a la “victimització prèvia”

VICTIMITZACIÓ

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos	76	76,0	77,6	77,6
1,00	8	8,0	8,2	85,7
2,00	9	9,0	9,2	94,9
3,00	3	3,0	3,1	98,0
4,00	2	2,0	2,0	100,0
Total	98	98,0	100,0	
Perdidos Sistema	2	2,0		
Total	100	100,0		

ABÚS EMOCIONAL INFÀNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	95	95,0	95,0	95,0
Sí	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

ABÚS_FÍSIC_INFÀNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	80	80,0	80,0	80,0
Sí	20	20,0	20,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

ABÚS_SEXUAL_INFÀNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	99	99,0	99,0	99,0
Sí	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

ABÚS_EMOCIONAL_ADOLESCÈNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	97	97,0	98,0	98,0
Sí	2	2,0	2,0	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Perdidos Sistema	1	1,0		
Total	100	100,0		

ABÚS_FÍSIC_ADOLESCÈNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	84	84,0	84,8	84,8
Sí	15	15,0	15,2	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Perdidos Sistema	1	1,0		
Total	100	100,0		

ABÚS_SEXUAL_ADOLESCÈNCIA

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos No	100	100,0	100,0	100,0

Tabla de contingencia CONSUM * ABÚS_EMOCIONAL_INFÀNCIA

			ABÚS_EMOCIONAL_INFÀNCIA		Total
			No	Sí	
CONSUM	No	Recuento	47	0	47
		% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_INFÀNCIA	49,5%	,0%	47,0%
	Si	Recuento	48	5	53
		% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_INFÀNCIA	50,5%	100,0%	53,0%
Total		Recuento	95	5	100
		% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_INFÀNCIA	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	4,667 ^a	1	,031	,058	,038
Corrección por continuidad ^b	2,893	1	,089		
Razón de verosimilitudes	6,582	1	,010		
Estadístico exacto de Fisher					
Asociación lineal por lineal	4,621	1	,032		
N de casos válidos	100				

a. 2 casillas (50,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 2,35.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

Tabla de contingencia

			ABÚS_FÍSIC_INFÀNCIA		Total
			No	Sí	
CONSUM	No	Recuento	39	8	47
		% dentro de ABÚS_FÍSIC_INFÀNCIA	48,8%	40,0%	47,0%
	Si	Recuento	41	12	53
		% dentro de ABÚS_FÍSIC_INFÀNCIA	51,3%	60,0%	53,0%
Total		Recuento	80	20	100
		% dentro de ABÚS_FÍSIC_INFÀNCIA	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	,492 ^a	1	,483	,618	,327
Corrección por continuidad ^b	,203	1	,652		
Razón de verosimilitudes	,495	1	,482		
Estadístico exacto de Fisher					
Asociación lineal por lineal	,487	1	,485		
N de casos válidos	100				

a. 0 casillas (,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 9,40.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

Tabla de contingencia

			ABÚS_SEXUAL_INFÀNCIA		Total
			No	Sí	
CONSUM	No	Recuento	47	0	47
		% dentro de ABÚS_SEXUAL_INFÀNCIA	47,5%	,0%	47,0%
	Si	Recuento	52	1	53
		% dentro de ABÚS_SEXUAL_INFÀNCIA	52,5%	100,0%	53,0%
Total		Recuento	99	1	100
		% dentro de ABÚS_SEXUAL_INFÀNCIA	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	,896 ^a	1	,344		
Corrección por continuidad ^b	,000	1	1,000		
Razón de verosimilitudes	1,279	1	,258		
Estadístico exacto de Fisher				1,000	,530
Asociación lineal por lineal	,887	1	,346		
N de casos válidos	100				

a. 2 casillas (50,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es ,47.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

Tabla de contingencia

			ABÚS_EMOCIONAL_ADOLESCÈN		Total
			CIA		
			No	Sí	
CONSUMENT	No	Recuento	47	0	47
	o	% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_ADOLESCÈN CIA	48,5%	,0%	47,5%
	Si	Recuento	50	2	52
		% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_ADOLESCÈN CIA	51,5%	100,0%	52,5%
Total		Recuento	97	2	99
		% dentro de ABÚS_EMOCIONAL_ADOLESCÈN CIA	100,0%	100,0%	100,0 %

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	1,845 ^a	1	,174		
Corrección por continuidad ^b	,413	1	,520		
Razón de verosimilitudes	2,613	1	,106		
Estadístico exacto de Fisher				,496	,273
Asociación lineal por lineal	1,826	1	,177		
N de casos válidos	99				

a. 2 casillas (50,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es ,95.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

Tabla de contingencia

		ABÚS_FÍSIC_ADOLESCÈNCIA		Total
		No	Sí	
CONSUM	No Recuento	41	6	47
	% dentro de ABÚS_FÍSIC_ADOLESCÈNCIA	48,8%	40,0%	47,5%
	Si Recuento	43	9	52
	% dentro de ABÚS_FÍSIC_ADOLESCÈNCIA	51,2%	60,0%	52,5%
Total	Recuento	84	15	99
	% dentro de ABÚS_FÍSIC_ADOLESCÈNCIA	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	,396 ^a	1	,529		
Corrección por continuidad ^b	,122	1	,727		
Razón de verosimilitudes	,399	1	,528		
Estadístico exacto de Fisher				,585	,365
Asociación lineal por lineal	,392	1	,531		
N de casos válidos	99				

a. 0 casillas (,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 7,12.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

Tabla de contingencia

			ABÚS_SEXUAL_ADOLESCÈNCI	Total
			A	
			No	
CONSUM	N	Recuento	47	47
	O	% dentro de ABÚS_SEXUAL_ADOLESCÈNCI A	47,0%	47,0%
	Si	Recuento	53	53
		% dentro de ABÚS_SEXUAL_ADOLESCÈNCI A	53,0%	53,0%
Total		Recuento	100	100
		% dentro de ABÚS_SEXUAL_ADOLESCÈNCI A	100,0%	100,0 %

Informe

VICTIMITZACIÓ

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	,2979	47	,68888
Si	,5686	51	1,10009
Total	,4388	98	,93131

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
VICTIMITZACIÓ * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	1,793	1	1,793	2,091	,151
	Intra-grupos		82,340	96	,858		
	Total		84,133	97			

- Annex 6: Freqüències i comparació de mitjanes relatives a les “expectatives pre-migratòries i els èxits assolits”

F4.0 " Expectativas cumplidas "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos 1	16	16,0	16,0	16,0
2	36	36,0	36,0	52,0
3	26	26,0	26,0	78,0
4	20	20,0	20,0	98,0
5	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Informe

F4.0 " Expectativas cumplidas "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	2,68	47	1,045
Si	2,45	53	1,048
Total	2,56	100	1,048

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F4.0 " Expectativas cumplidas " *	Inter- grupos	(Combinadas)	1,295	1	1,295	1,182	,280
CONSUM	Intra-grupos		107,345	98	1,095		
	Total		108,640	99			

- Annex 7: Frequències i comparació de mitjanes relatives a la “sensació de fracàs”

F4.0 " 28. Me siento fracasado "

		Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos	Total Acuerdo	16	16,0	22,9	22,9
	Moderado acuerdo	10	10,0	14,3	37,1
	Moderado desacuerdo	11	11,0	15,7	52,9
	Total desacuerdo	33	33,0	47,1	100,0
	Total	70	70,0	100,0	
Perdidos	Sistema	30	30,0		
Total		100	100,0		

Informe

F4.0 " 28. Me siento fracasado "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	3,13	38	1,119
Si	2,56	32	1,318
Total	2,87	70	1,239

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F4.0 " 28. Me siento fracasado " *	Inter- grupos	(Combinadas)	5,626	1	5,626	3,817	,055
CONSUM	Intra-grupos		100,217	68	1,474		
	Total		105,843	69			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
F4.0 " 28. Me siento fracasado " * CONSUM	,231	,053

- Annex 8: Freqüències i comparació de mitjanes relatives al “total d'intents de creuar la frontera”

Estadísticos descriptivos

	N	Mínimo	Máximo	Media	Desv. típ.
F2.0 " Número total de intentos "	100	0	99	38,78	36,613
N válido (según lista)	100				

Informe

F2.0 " Número total de intentos "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	29,32	47	30,852
Si	47,17	53	39,464
Total	38,78	100	36,613

Tabla de ANOVA

		Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F2.0 " Número total de intentos "	Inter- (Combinadas)	7937,476	1	7937,476	6,234	,014
" * CONSUM	Intra-grupos	124769,684	98	1273,160		
	Total	132707,160	99			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
F2.0 " Número total de intentos " * CONSUM	,245	,060

- Annex 9: Frequències i taules de contingències relatives al “suport social informal”.

F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Si	20	20,0	20,2	20,2
No	79	79,0	79,8	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Perdidos Sistema	1	1,0		
Total	100	100,0		

Tabla de contingencia CONSUM * F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"

		F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"		Total
		Si	No	
CONSUM	No Recuento	12	34	46
	% dentro de F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"	60,0%	43,0%	46,5%
	Si Recuento	8	45	53
	% dentro de F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"	40,0%	57,0%	53,5%
Total	Recuento	20	79	99
	% dentro de F4.0 " ¿Hay algún miembro de tu familia aquí con quien puedas contar ...?"	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	1,846 ^a	1	,174		
Corrección por continuidad ^b	1,227	1	,268		
Razón de verosimilitudes	1,847	1	,174		
Estadístico exacto de Fisher				,214	,134
Asociación lineal por lineal	1,827	1	,176		
N de casos válidos	99				

a. 0 casillas (,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 9,29.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

- Annex 10: Freqüències i comparació de mitjanes relatives a la “impulsivitat”

Estadísticos descriptivos

	N	Mínimo	Máximo	Media	Desv. típ.
OPOSICIONISME	100	6,00	18,00	9,2100	3,12467
INATENCIÓ	100	6,00	18,00	9,8800	3,29763
HIPERACTIVITAT	100	6,00	16,00	8,0800	2,61186
INDICE_TDH	100	12,00	34,00	19,0200	6,07359
N válido (según lista)	100				

Informe

CONSUM		OPOSICIONISME	INATENCIÓ	HIPERACTIVITAT	INDICE_TDH
No	Media	8,5319	9,2979	7,7660	18,1489
	N	47	47	47	47
	Desv. típ.	2,70949	2,86595	2,40663	5,36891
Si	Media	9,8113	10,3962	8,3585	19,7925
	N	53	53	53	53
	Desv. típ.	3,36301	3,58597	2,77416	6,59066
Total	Media	9,2100	9,8800	8,0800	19,0200
	N	100	100	100	100
	Desv. típ.	3,12467	3,29763	2,61186	6,07359

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
OPOSICIONISME * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	40,775	1	40,775	4,316	,040
	Intra-grupos		925,815	98	9,447		
	Total		966,590	99			
INATENCIÓ * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	30,051	1	30,051	2,814	,097
	Intra-grupos		1046,509	98	10,679		
	Total		1076,560	99			
HIPERACTIVITAT * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	8,746	1	8,746	1,286	,260
	Intra-grupos		666,614	98	6,802		
	Total		675,360	99			
INDICE_TDH * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	67,286	1	67,286	1,839	,178
	Intra-grupos		3584,674	98	36,578		
	Total		3651,960	99			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
OPOSICIONISME * CONSUM	,205	,042
INATENCIÓ * CONSUM	,167	,028
HIPERACTIVITAT * CONSUM	,114	,013
PT_INDICE_TDH_ * CONSUM	,125	,016

- Annex 11: Freqüències i comparació de mitjanes relatives a la “valoració de l’estança al centre”:

F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Nada	4	4,0	4,0	4,0
Poco	18	18,0	18,0	22,0
Regular	19	19,0	19,0	41,0
Bastante	55	55,0	55,0	96,0
Mucho	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Informe

F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	3,62	47	,898
Si	3,15	53	,969
Total	3,37	100	,960

Tabla de ANOVA

		Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida " * CONSUM	Inter- grupos (Combinadas)	5,411	1	5,411	6,173	,015
	Intra-grupos	85,899	98	,877		
	Total	91,310	99			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida " * CONSUM	,243	,059

- Annex 12: Freqüències i comparació de mitjanes relatives a la “relació amb el educadors”

F4.0 " Relación con los educadores "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Muy bien	8	8,0	8,0	8,0
Bien	70	70,0	70,0	78,0
Regular	18	18,0	18,0	96,0
Mal	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Informe

F4.0 " Relación con los educadores "

CONSUM	Media	N	Desv. típ.
No	1,91	47	,458
Si	2,42	53	,663
Total	2,18	100	,626

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
F4.0 " Relación con los educadores " * CONSUM	Inter- grupos	(Combinadas)	6,233	1	6,233	18,777	,000
	Intra-grupos		32,527	98	,332		
	Total		38,760	99			

Medidas de asociación

	Eta	Eta cuadrado
F4.0 " Relación con los educadores " * CONSUM	,401	,161

- Annex 13: Freqüències resultats relatius a les variables de control “Edat i Regió de procedència”

EDAD

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos 14,00	7	7,0	7,0	7,0
15,00	11	11,0	11,0	18,0
16,00	23	23,0	23,0	41,0
17,00	59	59,0	59,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

A20 " Región de Procedencia "

	Frecuencia	Porcentaje	Porcentaje válido	Porcentaje acumulado
Válidos Rural	32	32,0	32,0	32,0
Urbano	68	68,0	68,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Informe

EDAD

CONSUM	Media	N	Desv. tip.
No	16,4681	47	,88098
Si	16,2264	53	,97352
Total	16,3400	100	,93441

Tabla de ANOVA

			Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
EDAD * CONSUM	Inter- (Combinadas)		1,455	1	1,455	1,678	,198
	grupos						
	Intra-grupos		84,985	98	,867		
	Total		86,440	99			

Tabla de contingencia CONSUM * A20 " Región de Procedencia "

			A20 " Región de Procedencia "		Total
			Rural	Urbano	
CONSUM	No	Recuento	21	26	47
		% dentro de A20 " Región de Procedencia "	65,6%	38,2%	47,0%
	Si	Recuento	11	42	53
		% dentro de A20 " Región de Procedencia "	34,4%	61,8%	53,0%
Total		Recuento	32	68	100
		% dentro de A20 " Región de Procedencia "	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asintótica (bilateral)	Sig. exacta (bilateral)	Sig. exacta (unilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	6,553 ^a	1	,010	,017	,009
Corrección por continuidad ^b	5,500	1	,019		
Razón de verosimilitudes	6,618	1	,010		
Estadístico exacto de Fisher					
Asociación lineal por lineal	6,488	1	,011		
N de casos válidos	100				

a. 0 casillas (,0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 15,04.

b. Calculado sólo para una tabla de 2x2.

- Annex 14: Resultats de l'anàlisi multivariable, generació de models i diagnòstics de col·linealitat.

- Model A: Variables més significatives:

Pruebas omnibus sobre los coeficientes del modelo

	Chi cuadrado	gl	Sig.
Paso 1 Paso	27,982	4	,000
Bloque	27,982	4	,000
Modelo	27,982	4	,000

Resumen del modelo

Paso	-2 log de la verosimilitud	R cuadrado de Cox y Snell	R cuadrado de Nagelkerke
1	110,287 ^a	,244	,326

a. La estimación ha finalizado en el número de iteración 5 porque las estimaciones de los parámetros han cambiado en menos de ,001.

Tabla de clasificación^a

Tabla de clasificación					
Observado			Pronosticado		
			CONSUM		Porcentaje correcto
			No	Si	
Paso 1	CONSUM	No	33	14	70,2
		Si	15	38	71,7
Porcentaje global					71,0

a. El valor de corte es ,500

Variables en la ecuación

	B	E.T.	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Paso 1 ^a REGIÓ_PROCEDÈNCIA	-,883	,536	2,714	1	,099	,413
RELACIÓ_EDUCADORS	-1,930	,623	9,599	1	,002	,145
SATISFACCIÓ_CENTRE	,071	,295	,059	1	,809	1,074
TOTAL_INTENTS	,012	,007	2,971	1	,085	1,012
Constante	7,169	2,160	11,011	1	,001	1298,204

a. Variable(s) introducida(s) en el paso 1: REGIÓ_PROCEDÈNCIA, RELACIÓ_EDUCADORS, SATISFACCIÓ_CENTRE, TOTAL_INTENTS.

-Model B: sense la variable “sensació de fracàs”:

Pruebas omnibus sobre los coeficientes del modelo

	Chi cuadrado	gl	Sig.
Paso 1 Paso	31,039	8	,000
Bloque	31,039	8	,000
Modelo	31,039	8	,000

Resumen del modelo

Paso	-2 log de la verosimilitud	R cuadrado de Cox y Snell	R cuadrado de Nagelkerke
1	105,709 ^a	,269	,359

a. La estimación ha finalizado en el número de iteración 5 porque las estimaciones de los parámetros han cambiado en menos de ,001.

Tabla de clasificación^a

Observado		Pronosticado		
		CONSUM		Porcentaje correcto
		No	Si	
Paso 1 CONSUM	No	32	14	69,6
	Si	14	39	73,6
Porcentaje global				71,7

a. El valor de corte es ,500

Variables en la ecuación

	B	E.T.	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Paso 1 ^a REGIÓ_PROCEDÈNCIA	-,927	,554	2,798	1	,094	,396
RELACIÓ_EDUCADORS	-1,812	,684	7,026	1	,008	,163
SATISFACCIÓ_CENTRE	,172	,318	,293	1	,589	1,188
TOTAL_INTENTS	,011	,007	2,385	1	,122	1,011
OPOSICIONISME	,091	,120	,579	1	,447	1,095
INATENCIÓ	,054	,109	,240	1	,624	1,055
EDAD	-,011	,263	,002	1	,966	,989
DISCRIMINACIÓ	,196	,218	,806	1	,369	1,216
Constante	4,879	4,987	,957	1	,328	131,478

a. Variable(s) introducida(s) en el paso 1: REGIÓ_PROCEDÈNCIA, RELACIÓ_EDUCADORS, SATISFACCIÓ_CENTRE, TOTAL_INTENTS, OPOSICIONISME, INATENCIÓ, EDAD, DISCRIMINACIÓ.

- Model C: amb variables de control:

Pruebas omnibus sobre los coeficientes del modelo

	Chi cuadrado	gl	Sig.
Paso 1 Paso	29,974	9	,000
Bloque	29,974	9	,000
Modelo	29,974	9	,000

Resumen del modelo

Paso	-2 log de la verosimilitud	R cuadrado de Cox y Snell	R cuadrado de Nagelkerke
1	66,552 ^a	,348	,466

a. La estimación ha finalizado en el número de iteración 6 porque las estimaciones de los parámetros han cambiado en menos de ,001.

Tabla de clasificación^a

Observado		Pronosticado		
		CONSUM		Porcentaje correcto
		No	Si	
Paso 1 CONSUM	No	30	8	78,9
	Si	10	22	68,8
Porcentaje global				74,3

a. El valor de corte es ,500

Variables en la ecuación

	B	E.T.	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Paso 1 ^a REGIÓ_PROCEDÈNCIA	-,769	,726	1,124	1	,289	,463
RELACIÓ_EDUCADORS	-2,208	,988	4,991	1	,025	,110
SATISFACCIÓ_CENTRE	,739	,431	2,940	1	,086	2,094
TOTAL_INTENTS	,020	,010	4,238	1	,040	1,020
OPOSICIONISME	,098	,164	,358	1	,550	1,103
INATENCIÓ	,170	,154	1,208	1	,272	1,185
EDAD	-,064	,346	,034	1	,854	,938
SENSACIÓ_FRACÁS	-,227	,258	,776	1	,378	,797
DISCRIMINACIÓ	,390	,287	1,847	1	,174	1,478
Constante	3,742	6,801	,303	1	,582	42,163

a. Variable(s) introducida(s) en el paso 1: REGIÓ_PROCEDÈNCIA, RELACIÓ_EDUCADORS, SATISFACCIÓ_CENTRE, TOTAL_INTENTS, OPOSICIONISME, INATENCIÓ, EDAD, SENSACIÓ_FRACÁS, DISCRIMINACIÓ.

- Diagnòstics de colinealitat:

Resumen del modelo

Modelo	R	R cuadrado	R cuadrado corregida	Error típ. de la estimación
1	,287 ^a	,083	,043	,91101

a. Variables predictoras: (Constante), F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida ", F2.0 " Número total de intentos ", REGIÓ_PROCEDÈNCIA, F4.0 " Relación con los educadores "

ANOVA^b

Modelo	Suma de cuadrados	gl	Media cuadrática	F	Sig.
1 Regresión	6,949	4	1,737	2,093	,088 ^a
Residual	77,184	93	,830		
Total	84,133	97			

a. Variables predictoras: (Constante), F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida ", F2.0 " Número total de intentos ", REGIÓ_PROCEDÈNCIA, F4.0 " Relación con los educadores "

b. Variable dependiente: VICTIMITZACIÓ

Coefficientes^a

Modelo	Coeficientes no estandarizados		Coeficientes tipificados	t	Sig.	Estadísticos de colinealidad	
	B	Error típ.	Beta			Tolerancia	FIV
1 (Constante)	1,978	,587		3,369	,001		
REGIÓ_PROCEDÈNCIA	,098	,216	,049	,453	,652	,856	1,168
F2.0 " Número total de intentos "	-,003	,003	-,117	-	,271	,877	1,140
F4.0 " Relación con los educadores "	-,331	,176	-,224	-	,063	,693	1,442
F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida "	-,057	,116	-,059	-,489	,626	,679	1,473

Coeficientes ^a							
Modelo	Coeficientes no estandarizados		Coeficientes tipificados	t	Sig.	Estadísticos de colinealidad	
	B	Error típ.	Beta			Tolerancia	FIV
1 (Constante)	1,978	,587		3,369	,001		
REGIÓ_PROCEDÈNCIA	,098	,216	,049	,453	,652	,856	1,168
F2.0 " Número total de intentos "	-,003	,003	-,117	-	,271	,877	1,140
F4.0 " Relación con los educadores "	-,331	,176	-,224	-	,063	,693	1,442
F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida "	-,057	,116	-,059	-,489	,626	,679	1,473

a. Variable dependiente: VICTIMITZACIÓ

Diagnósticos de colinealidad ^a								
Modelo	Dimensión	Autovalores	Índice de condición	Proporciones de la varianza				
				(Constante)	REGIÓ_PROCEDENCIA	F2.0 " Número total de intentos "	F4.0 " Relación con los educadores "	F4.0 " Valoración del nivel de satisfacción de la estancia en el centro de acogida "
1	1	3,867	1,000	,00	,02	,02	,00	,00
	2	,804	2,193	,00	,50	,16	,00	,00
	3	,278	3,729	,01	,47	,78	,01	,02
	4	,040	9,885	,20	,00	,02	,03	,80
	5	,011	18,513	,79	,01	,02	,97	,18

a. Variable dependiente: VICTIMITZACIÓ

